

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

ORGAAN VOOR DE MEDEDEELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

22^e JAARGANG

WOENSDAG 13 JANUARI 1937

No. 1698

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Liestinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
U. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: L. R. W. Soutendijk.

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam.
Aangeleekende stukken: Bijkantoor Ruijgeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD.

	Blz.
HET PLAN-DETERDING EN DE LANDBOUW door Ir. T. P. Huisman	22
De petroleumindustrie in de landen van Amerika (buiten de Vereenigde Staten) door Dr. W. Mautner	24
Begrotingspolitiek in de Vereenigde Staten door Dr. H. M. H. A. van der Valk	27
BUITENLANDSCHE MEDEWERKING:	
Toenemende welvaart in Zuid-Afrika in 1936 door Prof. Dr. C. G. W. Schumann	28
AANTEEKENINGEN:	
De geldruimte en de openbare schuld van Zuid-Afrika	31
Rede van den Voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor 's-Gravenhage	32
Rede van den Voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor het gebied Utrecht....	33
Braziliaansche koffieoogsten	35
INGEZONDEN STUKKEN:	
Over Contingenteering met Naschrift van Mr. W. F. Lichtenauer	35
Statistieken:	
Groothandelsprijzen	38—39
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	37, 40

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

De wisselmarkt heeft in de verslagweek weer hetzelfde globale beeld gegeven: een voortdurende vraag naar Guldens, waardoor het Egalisatiefonds vrijwel ononderbroken moest interveniëren om de bestaande depreciatie van den Gulden ad 19,5 pCt. te handhaven. Slechts een enkelen dag was er geen surplusvraag naar Guldens boven aanbod, zoodat toen het fonds buiten de markt kon blijven. De officieele koers voor Dollars bleef de heele week door op het vaste peil van 1,82½, slechts af en toe werd voorbijgaand op een iets hooger koers gehandeld. Van de andere valuta's fluctueerden Ponden in overeenstemming met de Dollarnoteering te Londen tusschen 8,98¼ en 8,96 zonder bepaalde tendens. Fransche Francs waren in het begin van de week iets lager, om daarna weer te herstellen. Op de termijnmarkt waren geen variaties van betekenis te registreeren. Op één maand zijn zoowel Dollars als Ponden ongeveer pari, op drie maanden met een heel klein agio. Men kan zeggen, dat de ontwikkeling van de wisselmarkt uitermate rustig is, en dat uit de termijnkoersen volgt, dat men voorloopig verder een rustige markt verwacht.

De financiering van de deviezenaankopen door het Egalisatiefonds heeft evenals in de voorgaande week weer plaats gevonden, doordat door bemiddeling van den Agent van de schatkist schatkistpapier in de open markt werd geplaatst. Verleden week vermeldden wij een taxatie van het bedrag aan papier, dat in de markt was gespuid. Voegden wij die som bij de beleening, welke naar schatting voor rekening van het Egalisatiefonds bij De Nederlandsche Bank liep, dan kwamen wij tot een bedrag van ongeveer 300 miljoen, dus al meer dan het fonds als kapitaal bezit. Dat kapitaal is immers, na den goudverkoop ad 50 miljoen aan de Centrale Bank met een verlies van rond 12¼ miljoen, 287¼ miljoen groot. De weekstaat van De Nederlandsche Bank per 4 Januari, die bij het schrijven van onze vorige beschouwing nog niet gepubliceerd was, heeft de verklaring gebracht: in de vorige week werd meer schatkistpapier in de markt geplaatst dan deviezen aangekocht, zoodat men de beleening verminderde. Er was dus voor het eerst een tendens om niet alleen de nieuwe deviezenaankopen voor de geldmarkt en den geldsomloop te „steriliseeren”, maar zelfs de markt positief te verkrappen door de financiering van het Egalisatiefonds ten deele van de Centrale Bank naar de open markt te verschuiven. Hoewel men, wat betreft den totalen omvang der transacties van het fonds, in het duister blijft tasten, lijkt het niet onwaarschijnlijk dat binnenkort weer een overdracht van goud zal moeten plaats vinden om de aankopen te kunnen voortzetten. Wellicht zal de nieuwe weekstaat van De Nederlandsche Bank, die bij het verschijnen van dit nummer bekend zal zijn, reeds zulk een nieuwe overdracht aantoonen.

Door de plaatsing van papier in de markt wordt deze niet meer verruimd door de deviezenaankopen van het fonds, bij aflossing op de beleening zelfs verkraapt. De laatste ultimo bracht ook niet de verruiming uit hoofde van de kaspositie van het Rijk, omdat de aflossing op uitstaand schatkistpapier werd gecompenseerd door een sterke stijging van de schuld aan de pensioenfondsen. Call was natuurlijk ruim en niet te plaatsen, ook prolongatie werd 1 pCt., maar disconto bleef vrij vast door de verkopen van den Agent voor het fonds. Hiervoor bleef dezelfde rente geldig als de vorige week: voor driemaandspapier $\frac{11}{16}$, voor zesmaands $\frac{15}{16}$ pCt. Op den eersten dag van de nieuwe week werd voor zesmaandspapier de rente op $\frac{7}{8}$ pCt. teruggebracht.

HET PLAN-DETERDING EN DE LANDBOUW.

Het beschikbaar stellen van voorloopig f 10 miljoen, welk bedrag voor uitbreiding vatbaar is, door Sir Henry Deterding, om daarmee surplus-voorraden van onze landbouw-producten op te koopen en aankopen te verrichten tot ondersteuning van onze markt en deze producten beschikbaar te stellen aan het Deutsche volk, hebben heel wat pennen in beweging gebracht. De verkoop aan Duitschland zal buiten de clearing om geschieden, het Deutsche volk zal deze producten, waaraan het zeer groote behoefte heeft en waardoor dan ook plaatsing zonder eenige kans van druk op de prijzen gemakkelijk kan plaats vinden, op normale wijze moeten koopen. De opbrengst ervan wordt dan echter aan de Winterhulpe verstrekt.

Wij zullen hieronder eenige beschouwingen wijden aan de voordeelen, welke de Nederlandsche landbouw van dezen daad zal ondervinden, doch ook al zouden wij tot de conclusie gekomen zijn, dat deze voordeelen niet bestaan of zeer gering moeten worden geacht, dan nog zouden wij ons verplicht gevoelen, waardeering uit te spreken voor een zoo groote schenking ten bate van een door den gever als maatschappelijk nuttig geachte aanwending.

* * *

Het bedrag wordt aan Duitschland geschonken, zoodat dit land er ongetwijfeld wel het grootste profijt van zal ondervinden, vooral daar het wordt gegeven in den vorm van voedingsmiddelen, waaraan een zeer groot gebrek bestaat. Wel moeten deze op normale wijze worden betaald en wordt de opbrengst daarvan aan de Winterhulpe beschikbaar gesteld, doch zien wij het Deutsche volk als één geheel, dan worden dus feitelijk de aangekocht artikelen gratis aan dat volk verstrekt. Men zou hier direct al de vraag kunnen stellen, waarom niet getracht is het wederzijdsche ruilverkeer met behulp dezer f 10 miljoen op intensievere wijze te bevorderen. Het schenken is wel de kortste weg om hier te stimuleeren maar daarom, of juist daarom, niet de meest effectieve.

Het zou ons niet bevreemden, indien Dr. Deterding zijn kapitalen gaarne op efficiënter wijze in het belang van zijn maatschappelijke idealen zou hebben gebruikt, doch hij is hier gebonden zoowel aan de wenschen van onze, als aan die van de Deutsche Regeering, zoodat wij wellicht in den vorm, waarin thans de gift wordt besteed, niet bij voorbaat behoeven te zien de vorm, die door den gever de meest juiste wordt geacht.

Wat betreft de voordeelen, welke ons land en inzonderheid onze landbouw van dezen daad ondervinden het volgende.

De heer Deterding meent, dat indien hij de surplus-voorraden van onze landbouwproducten uitkoopt, de restrictiemaatregelen wel zullen kunnen verdwijnen; in de eerste plaats omdat met het opnieuw ontstaan van een surplus geruimen tijd gemoeid is en in de tweede plaats, omdat de opgaande conjunctuur het verbruik weder zal doen toenemen en dus het ontstaan van het surplus zal vertragen. Al komen wij, zooals nader zal blijken, inderdaad tot het oordeel, dat de uitkopen met behulp van voorloopig f 10 miljoen, zeer in het belang van een betere marktpositie van onze landbouwproducten zal werken, de hier gegeven beschouwingwijze van Dr. Deterding vinden wij te optimistisch.

Wij erkennen volmondig, dat indien de invoerbelemmeringen en betalingsmoeilijkheden bij het internationaal verkeer niet bestonden, de vooruitzichten voor onzen landbouw gunstig mogen worden beoordeeld. Wij erkennen ook, dat een voortzetting der prijsstijging hier een zeer sterk element kan vormen, maar zoo ver zijn wij nu eenmaal nog niet en eerst

als deze belemmeringen en betalingsmoeilijkheden ook werkelijk in zeer belangrijke mate worden verminderd, zullen de restrictiemaatregelen in ons land zonder eenig bezwaar kunnen worden opgeheven. Bovendien moet men niet denken, dat het lang duurt voordat er weer een surplus boven de markt hangt. In dezen wintertijd zijn die surplussen juist het geringst, doch het aanstaande melkseizoen brengt ons misschien direct al weer moeilijkheden bij den afzet van boter en precies hetzelfde geldt voor eieren en inzonderheid voor groenten. De overschotten, waar het hier om gaat, zijn geen overschotten in een lange reeks van jaren opgestapeld, doch als regel seizoenoverschotten van niet of slechts in beperkte mate houdbare producten. Of de restrictiemaatregelen zullen kunnen worden afgeschaft, hangt bij de bestaande internationale verhoudingen uitsluitend af van de vraag, of de onverwachte afzetmogelijkheden door de gift van Sir Deterding geschapen, zoo lang zullen blijven bestaan, tot de exportmoeilijkheden zijn opgeruimd. Zijn wij in dit opzicht niet al te optimistisch gestemd, dit neemt niet weg, dat wij en zoo denkt de Nederlandsche landbouw naar wij meenen er in zijn geheel over, zeer dankbaar vaststellen, dat de extra koopkracht van f 10 miljoen een aanmerkelijk voordeel voor den Nederlandschen boerenstand zal beteekenen.

De uitvoerders hebben bij het volbrengen van hun opdracht rekening te houden met de vraag aan welke producten het Deutsche volk behoefte heeft. Met de beschikbare gelden zullen zij zooveel mogelijk van deze producten koopen en op zoodanige wijze, dat daarmee de markt voor de producenten zooveel mogelijk wordt verbeterd.

* * *

Daar de omstandigheden bij elk artikel weder anders zijn, is het noodig, artikel voor artikel in beschouwing te nemen. Beginnen wij met de *boter*. Als er van dit artikel een overschot is, dan is dit niet in den winter. Wij willen hiermede niet zeggen, dat bij dit artikel thans door eenige aankopen niet iets nuttigs zou kunnen worden verricht. De behoefte aan boter in Duitschland is zeer groot en Denemarken slaagt erin, in tegenstelling met ons land, zijn export aan boter naar Duitschland te vermeerderen. Bovendien is de export van onze boter naar Engeland in die mate geforceerd, dat daardoor de prijs ten zeerste wordt gedrukt. Het zou dus zoowel in het belang van onze marktpositie in Engeland als in Duitschland zijn, indien boter werd opgekocht voor zoover onze export naar Engeland de behoefte om onze vaste afnemers te bedienen, in belangrijke mate mocht overschrijden.

Naar wij vernemen is eenige koelhuisboter opgekocht en als zoodanig reeds voor Duitschland bestemd en wellicht kan er in de 2 à 3 komende maanden in dit opzicht nog iets worden gedaan, doch van zeer groote beteekenis zal dit ons inziens niet zijn. Wij zullen voor dit artikel dus de verdere plannen van den heer Deterding moeten afwachten.

Bij *kaas* is het anders gesteld. Hier is een groot surplus aanwezig, dat als een zware last op de markt drukt. Door het opkopen van 2 miljoen kg is hier een aanmerkelijke verbetering in de marktpositie geschapen. De aankopen hebben zich niet alleen bepaald tot het volvette product, doch ook tot de 40+. Het ruimen van deze voorraden heeft niet alleen een gunstigen invloed op den prijs van hetgeen nog als voorraad overblijft, doch ook op de prijsontwikkeling van de productie in de naaste toekomst. Bij dit artikel is het voordeel wellicht het duidelijkste aanwijsbaar.

Bij de *eieren* zijn de omstandigheden weer heel anders. Hier is van surplus-voorraden geen sprake. Wel kan niet ontkend worden, dat al is de productie in deze maand ook ongeveer het minimum, de prijs tegen-

over de sterk gestegen productiekosten onbevredigend moet worden genoemd. Wij moeten met deze uitspraak intusschen voorzichtig zijn, daar het vriezend weer den toestand hier direct kan veranderen. Het plan is om 50 miljoen stuks uit de markt te nemen. Daarmede is reeds een aanvang gemaakt, doch de uitkoop is, terwijl wij dit schrijven, gestaakt wegens onenigheid met de Nederlandsche Centrale voor Eieren en Pluimvee. Het schijnt, dat deze instelling het aankopen wil doen verrichten door de exporteurs, die reeds over exportcontingenten beschikken en wel naar evenredigheid daarvan, terwijl de uitvoerders één exporteur, die hun vertrouwen heeft, wenschen te gebruiken om langs dien weg de markt ten bate van de eierproducenten zoo goed mogelijk te steunen. Wij hopen, dat met medewerking onzer Regeering, die zeker van plan is om bij deze gelegenheid zooveel mogelijk in het werkelijk belang van de producenten te doen verkoopen, deze onenigheid op bevredigende wijze wordt geregeld.

Intusschen is het aanleiding geweest tot eenige beschouwingen in de pers, waarbij onder meer op de mogelijkheid werd gewezen, dat Duitschland in de gelegenheid is bij meerderen invoer uit ons land den invoer uit Denemarken in gelijke mate te verminderen, waardoor de Engelsche markt door den meerderen invoer van Deensche eieren zou worden gedrukt. Wij gelooven niet, dat het wensche-lijk is, ons al te veel in deze materie te be-geven. Van drukken der Engelsche markt zou dan slechts in zooverre sprake zijn, dat de gunstige uitwerking door minder aanvoer uit ons land, in gelijke mate weer teniet zou worden gedaan door den meerderen aanvoer uit Denemarken. Het is uitdrukkelij-kelijk de bedoeling, dat Duitschland geen ei minder — voor andere producten geldt hetzelfde — uit an-dere landen zal betrekken en dat dus het Deutsche volk inderdaad met behulp van de gift van den heer Deterding over wat meer voedingsmiddelen komt te beschikken. Het lijkt ons dan ook moeilijk voor be-twisting vatbaar, dat ook bij de eieren, al is hier meer van een onvoldoenden prijs dan van een sur-plus sprake, de aankopen ten behoeve van Duitsch-land een stimulerende werking op het prijsniveau zullen uitoefenen. Dat deze zeer groot is gelooven wij niet en bovendien zal zij geen dag langer duren dan met de aankopen wordt voortgegaan. Het lijkt echter geen twijfel, dat in de paar komende maan-den, als de productie toeneemt, de gelegenheid om langs dezen weg te spuien, van toenemende beteek-nis kan zijn.

Voorts hebben de uitvoerders ten behoeve van den export naar Duitschland den voorraad *spek* van 3 mil-lionen kg, waarvoor de Ned. Veehouderijcentrale be-schikte, opgekocht en daarmede de spek-positie in ons land gesaneerd. Het directe voordeel van dezen maat-regel is, dat het Landbouw-Crisisfonds (en d.i. een rechtstreeks boerenbelang) thans geen kosten heeft te maken om dezen spekvorraad uit te smelten tot reuzel om dit als wereldartikel, waarvoor wel afzet te vin-den is, te verkoopen. Deze verliezen worden thans voorkomen. Voorts maakt het de gelegenheid gemak-kelijk om in de naaste toekomst voort te gaan met het uit de markt nemen van zwaardere varkens. Het directe voordeel is hier vast te stellen op het verschil tusschen het bedrag, dat thans voor het spek is betaald en dat het netto zou hebben opgebracht, indien het had moeten worden uitgesmolten. Verder is de Ned. Veehouderij-Centrale ten behoeve van het plan-Deterding begonnen met het uit de markt koo-pen van *varkens* boven de 100 kg om deze levend naar Duitschland te exporteerden.

Volgens een persbericht is de prijs tot 16 Januari vastgesteld op 44 ct. per kg levend. Deze prijs is hoo-ger dan tot heden wordt betaald. Om een oordeel te kunnen vellen over het voordeel, dat onze varkens-houders van dezen maatregel zullen ondervinden, zou het noodig zijn te weten, op welke wijze de Ned. Vee-

houderij-Centrale zou zijn opgetreden, indien zich dit buitenkansje niet zou hebben voorgedaan. Er wer-den steeds varkens uit de markt gekocht boven 100 kg levend gewicht, ten behoeve van de verwerking tot gehakt in blik door Sociale Zaken. Naar wij verne-men zijn de voorraden ruimschoots voldoende, om in de behoefte te voorzien, zoodat verder uitkopen deze voorraden op niet direct voor het doel noodige wijze zou hebben vermeerderd. Niettemin is het zeer goed mogelijk, dat men met dit uitkopen zou zijn door-gegaan om de markt te steunen. De productiekosten der varkens zijn in den loop van 1936 zeer gestegen, welke stijging door de depreciatie van den Gulden nog eens met ongeveer 20 pCt. is vermeerderd. Zoo-lang de varkensregeling heeft geduurd, is haar wer-king voor de varkenshouders zeer en zeer onbevredi-gend geweest en de mogelijkheid is niet uitgesloten, dat de Regeering ook zonder dezen extra afzet van 30.000 varkens in den loop van de volgende twee maanden, er ook toe zou zijn overgegaan, den richt-prijs, waarvoor wordt uitgekocht, eenigermate te ver-hoogen. Het voordeel is hier dus geheel afhankelijk van de wijze, waarop de Ned. Veehouderij-Centrale zou zijn opgetreden, indien zich het plan-Deterding niet had voorgedaan. Een nauwkeurige waardeering is dus voor een buitenstaander uitgesloten.

Bovendien vormt het varken een zeer eigenaardig artikel. Krijgen de houders het gevoel, dat de prijs zich in de naaste toekomst wel eens zou kunnen verbeteren, dan gaan zij de varkens aanhouden, het-geen anders als bij producten als eieren en kaas, te-gelijkertijd beteekent, dat de hoeveelheden vleesch en spek gelijkmatig met den tijd vermeerderen en de toekomstige markt in omgekeerden zin, dus ongun-stig, beïnvloeden. Door deze omstandigheid hangt dus de uitwerking van dezen extra uitkoop ten behoeve van Duitschland mede af van de wijze, waarop de varkenshouders zullen reageeren. Blijven zij regel-matig leveren, dan is de waarschijnlijkheid grooter, dat de marktpositie gunstig zal worden beïnvloed. Houden zij de varkens op en vermeerderen zij daar-door den toekomstigen voorraad, dan kan zelfs een ongunstige uitwerking er het gevolg van zijn. Tot goed begrip zij nog megedeeld, dat 30.000 varkens ongeveer de Nederlandsche consumptie van één week beteekent.

Door middel van de uitvoerders zal eveneens eenig *vet rundvee* op onze markten worden gekocht. Hoeveel zal mede afhangen van de prijsontwikke-ling. Is deze gunstig, dan zal minder worden ke-kocht, is deze ongunstig, dan zal ten behoeve van steun aan de vleeschmarkt wat meer worden afge-nomen. Men mag aannemen, dat deze steun aan de markt een gunstige uitwerking op het prijsniveau zal hebben.

Dit alles betreft veeteeltproducten. Het eenige akkerbouwproduct, dat tot heden de belangstelling voor dezen extra aankoop heeft gehad, is het *aard-appelmeel*. Daarvan is 15 miljoen kg gekocht ter industrieele verwerking in Duitschland. Hiermede is een groot gat geslagen in de nog overgeschoten voor-raden van onze aardappelmeel-industrie. De hoeveel-heid beteekent ongeveer een opbrengst van 2500 tot 3000 ha. (In 1936 zijn 21.000 ha met fabrieksaardap-pelen beteeld). De aardappelmeel-industrie heeft direct na dezen uitkoop den prijs van den nog overblijven-den voorraad verhoogd met 50 tot 75 cent per 100 kg. Wij zouden niet gaarne beveren, dat deze ver-hooging aan dezen extra uitkoop is te danken, daar de stijging inzonderheid van de maïs- en tarweprij-zen reeds een zeer gunstige uitwerking hadden op de positie van het aardappelmeel. Niettemin zal deze voorraadvermindering ook haar gunstigen invloed op de marktpositie hebben. Zeer zeker meer, dan wan-neer zij 2 jaar geleden had plaats gevonden. Dan zou deze uitkoop van een zoodanig geringe beteekenis zijn geweest tegenover het groote overschot en de hopeloze afzetvooruitzichten, dat geen uitwerking

op de marktpositie te constateeren zou zijn geweest. Thans nu de conjunctuur zich gestadig verbetert, zal deze voorraad-vermindering ongetwijfeld de gelegenheid scheppen, daarvan beter en sneller te profiteren. In dit opzicht, want dit geldt ook voor andere producten, werken de omstandigheden een gunstige uitwerking der voorraadvermindering in de hand.

Tenslotte willen wij het ook nog hebben over de *groenten*. De heer Deterding heeft in zijn toelichting over de vernietiging van voedingsmiddelen gesproken en ongetwijfeld sloeg dit op het doordraaien en op de mestvaalt brengen van tuinbouwproducten. Intusschen komt dit, sinds een distributieregeling ten behoeve van werklozen is tot stand gekomen, zeer weinig meer voor, temeer daar die doorgedraaide producten, die voor het vee geschikt zijn, zooveel mogelijk voor dat doel worden afgezet.

Niettemin is de export van geen groep van artikelen zoo vast geloopt als van den tuinbouw, en zouden extra aankopen, mits in het drukke seizoen, hier buitengewoon nuttig kunnen zijn. Dit drukke seizoen ligt echter niet in den winter en in dezen tijd zijn er hoogstens overschotten van sluitkool, het product waarvan juist Duitschland ook meer dan genoeg heeft. Indien de heer Deterding iets voor den tuinbouw wil doen, zal hij dus moeten wachten met het aankopen tot het tweede en vooral tot het derde kwartaal, daar thans niets van beteekenis is te doen. Met het oog op zijn uitlatingen lijkt ons zulks niet bij voorbaat uitgesloten.

Of ook nog andere land- of tuinbouwartikelen de belangstelling zullen trekken, is niet bekend; daar het geenszins wenschelijk zou zijn, in verband met de speculaties, deze aankopen bij voorbaat publiek te maken, behoeft dit nog niet te beteekenen, dat in deze richting niet wordt gedacht. Alles bij elkander genomen, lijkt ons de conclusie niet gewaagd, dat de meerdere koopkracht van voorloopig f 10 miljoen welke thans op de markt van onze land- en tuinbouwproducten is verschenen, een onmiskenbaar gunstigen invloed moet hebben, al is deze voor de verschillende artikelen ook zeer ongelijk.

Dat de landbouw dankbaar gestemd is, vloeit mede voort uit het feit, dat wij steeds meer van de Duitse markt worden verdrongen, terwijl Denemarken juist zijn export naar Duitschland weet uit te breiden. Dat de Deensche Regeering meer kan bereiken dan de onze, wordt door den Nederlandschen landbouw niet begrepen, temeer niet daar de positie van onze zuivel- en tuinbouwproductie in zoo'n overwegende mate van onzen export naar Duitschland afhankelijk is.

Moge de daad van Sir Henry Deterding een prikkel zijn, ook voor onze Regeering, om haar uiterste best te doen, om tot grootere uitwisseling van producten te komen. Ir. T. P. HUISMAN.

DE PETROLEUMINDUSTRIE IN DE LANDEN VAN AMERIKA (BUITEN DE VEREENIGDE STATEN).

Behalve de Vereenigde Staten, wier petroleum-situatie kort geleden hier ter plaatse werd besproken¹⁾ brengen er nog acht landen in de Nieuwe Wereld petroleum op commercieele schaal voort, en, al staat de gewonnen hoeveelheid sterk ten achter bij de in de Vereenigde Staten geproduceerde, het aandeel dezer landen belooft toch meer dan 15 pCt. van de wereldproductie en komt vrij nauwkeurig overeen met een vierde van de productie der Vereenigde Staten. Men kan de productie dezer acht landen voor 1936 op ongeveer 270 miljoen barrellen (à 159 L) schatten, tegen een Amerikaansche productie van 1092 miljoen vaten en een wereldproductie van meer dan 1780 miljoen barrellen.

Daarbij dient men er rekening mede te houden, dat onder deze acht landen zich ook Venezuela bevindt, dat de op twee na grootste producent der

wereld is, en Mexico, dat op de zevende plaats staat; beide landen zullen voor de petroleumvoorziening juist van de Vereenigde Staten een groote rol moeten spelen, indien en zoodra de bronnen der Vereenigde Staten eens minder rijkelijk zouden gaan produceeren. Bovendien zijn Amerikaansche maatschappijen reeds nu meer of minder sterk in de Mexicaansche, de Canadeesche, de Venezolaansche, de Columbiaansche, de Peruaansche en de Argentijnsche petroleumindustrie geïnteresseerd.

Feitelijk is de *Standard Oil Co., New Jersey*, de grootste belanghebbende bij de petroleumindustrie van Canada; zij is dit eveneens in Venezuela, waar zij, zelfs zonder de andere Amerikaansche belanghebbenden (*Gulf Oil*), meer dan de helft der productie controleert. Zij is bovendien, althans voorloopig, de eenige producente van Columbia, en verreweg de grootste van Peru, en heeft ook in Argentinië (nog) groote belangen. De ruwe olie van Columbia en Peru wordt voor een niet gering gedeelte in de raffinaderijen der groep in Canada verwerkt. De ruwe olie van Mexico neemt heden in het petroleumverbruik in de Vereenigde Staten niet die plaats in, die zij eens heeft ingenomen, en vooral in de z.g. Seaboard Staten (Oostkust van de Vereenigde Staten) bij een juistere invoer- en douanepolitiek zelfs heden nog zou kunnen innemen. Venezuela zou dezelfde deelen der Vereenigde Staten van goedkope petroleumproducten kunnen voorzien. Het grootste gedeelte der productie der *Standard Oil Co.* in Venezuela wordt, zooals bekend mag worden geacht, op het Nederlandsch-West-Indische eiland Aruba in een van 's werelds grootste raffinaderijen verwerkt, maar binnenkort zullen waarschijnlijk ook een of twee groote Amerikaansche raffinaderijen in Venezuela zelf verrijzen, althans indien de verwachtingen gekoesterd betreffende de winning van ruwe olie in twee nieuwe concessie-gebieden worden vervuld.

De *Koninklijke-Shell groep* is de voornaamste factor in de petroleumindustrie van Mexico, zoowel wat de productie als ook wat de verwerking betreft. In Venezuela, waar zij eens de pioniersrol vervulde, staat zij op de tweede plaats. Maar Venezuela neemt onder die landen, waar de Koninklijke werkt, met 31.8 pCt. van de productie der groep in 1935 en 33.9 pCt. in 1934 verreweg de eerste plaats in; Mexico's aandeel in de productie der Koninklijke-Shell beliep 11.8 pCt. in 1935 en 10.2 pCt. in 1934. Voorts werkt zij nog in Argentinië en in Trinidad, maar, al is haar aandeel in deze landen niet onbelangrijk, het belooft toch niet meer dan 1.7 pCt. (1935) en 1.9 pCt. (1934) van de totale productie van het concern, dat in Curaçao een van de twee grootste raffinaderijen van de Wereld bezit en ook op Aruba flinke installaties heeft.

Daarmede meenen wij de positie en de beteekenis van de produceerende Amerikaansche landen (buiten de Vereenigde Staten) in het samenstel der internationale petroleumindustrie in grove trekken te hebben aangegeven, en met deze feiten voor oogen beschouwe men de op pagina 25 volgende tabel van de productie der afzonderlijke, hier te bespreken landen, en hun onderlinge beteekenis.

Mexico.

Beschouwt men de productie-cijfers van Mexico dan herinnert men zich niet direct, dat dit land in 1921 met een productie van 193 miljoen barrellen méér dan 25 pCt. van de toenmalige wereldproductie heeft voortgebracht; eerder denkt men aan een jaar zooals 1931 was, toen het land met 33 miljoen vaten slechts 2.4 pCt. van het wereldtotaal voor zijn rekening nam. Een dergelijke duurzame achteruitgang kan natuurlijk niet alleen politieke oorzaken hebben, maar hangt ook met natuurlijke (uitputting van de eerste rijke velden) samen. Gedurende de laatste jaren was het echter niet de politieke onrust, die de productie belemmerde, maar sociale onrust, en de eischen der

¹⁾ Econ.-Stat. Ber. 2 Dec. 1936 blz. 876 e.v.

De productie van ruwe petroleum in Amerika buiten de Vereenigde Staten 1932—1936 ¹⁾

Land	1936 Jan.—Oct.		1935		1934	1933	1932
	totaal (1000 bbls.)	per dag (bbls.)	totaal (1000 bbls.)	per dag (bbls.)	(1000 barreln)		
A) Noord-Amerika.							
Mexico	33.563	110.043	40.235	110.233	38.167	33.905	32.802
Canada	1.241	4 069	1.434	3.933	1.419	1.148	1.054
Totaal (I)	34.804	114.112	41.669	114.166	39.586	35.053	33.856
B) Zuid-Amerika.							
Venezuela	137.135	449.624	153.933	421.733	140.785	120.883	119.597
Columbia	15.577	51.071	17.618	48.740	17.341	13.157	16.835
Peru	14.416	47.666	16.835	46.270	15.937	13.923	9.899
Argentinië	12.732	41.744	14.318	39.226	14.046	13.760	13.167
Trinidad	10.852	35.579	11.670	31.686	10.894	9.560	10.024
Ecuador	1.582	5.188	1.725	4.727	1.655	1.623	1.574
Totaal (II)	192.294	630.872	216.099	592.382	200.658	172.906	171.096
Totaal generaal (I + II)	227.098	744.984	257.768	706.548	240.244	207.959	204.952
C) Wereld	1.480.421	4.853.838	1.636.368	4.470.161	1.507.139	1.417.535	1.296.683
(A + B) in % van C	15.3	15.3	15.8	15.8	15.9	14.7	15.9

¹⁾ Gebaseerd op de productie-cijfers volgens „World Petroleum”.

verschillende organisaties van petroleumarbeiders leidden tot herhaalde stakingen. Men weet, dat de Regeering aaneensluiting van alle arbeiders in een enkele vakvereniging wenscht, en daardoor de reeks van stakingen hoopt te doen eindigen. Mocht deze alomvattende vakvereniging het Syndicato de Trabajadores Petroleros zijn, dan zou men deze hoop ijdel moeten noemen, want in het begin van November maakte deze vereniging haar eischen bekend, die echter zoo buitensporig waren, dat geen enkele onderneming en geen enkel openbaar bedrijf haar zou kunnen aanvaarden. Een dag voor den afloop van het door het Syndicaal gestelde ultimatum, op 28 November, werd in een conferentie van de Regeering, de arbeidersleiders en de petroleummaatschappijen besloten, dat de arbeiders 120 dagen tegen de oude condities zouden werken, en dat gedurende dezen termijn een nieuwe overeenkomst tusschen hen en de petroleummaatschappijen zou worden uitgewerkt. Aldus konden de moeilijkheden althans voorloopig worden voorkomen. Gedurende de eerste helft van 1936, toen de onrust minder groot was, kon de uitvoer van Mexico sterk worden verhoogd, nl. van 8.236.000 barreln tot 12.160.000 barreln. Bijzonder sterk steeg de uitvoer van gas- en Dieselolie, van stookolie en van benzine. Ook de uitvoer van asphalt was hooger. Tot de toeneming der productie heeft ook de activiteit van de jonge „nationale” Petromex S.A. bijgedragen, die bijzondere begunstiging geniet. Een nieuw wetsontwerp betreffende de mogelijkheid van expropriaties heeft tot protesten van buitenlandsche en Mexicaansche ondernemingen aanleiding gegeven. De wet zou niet slechts zooals tot nu toe mogelijk was, onteigening om nationale en openbare redenen mogelijk maken, maar ook om sociale.

Canada.

De meest interessante gebeurtenis in de petroleumindustrie van Canada was misschien wel de beslissing van alle groote, aldaar werkzame petroleummaatschappijen, het detailbedrijf op te geven. De Imperial Oil Ltd. (St. O.), de British American Oil Co., de McColl Frontenac Oil Co. en de Shell Oil Co. of Canada hebben, in navolging van het voorbeeld dat sommige maatschappijen in de Vereenigde Staten hadden gegeven, besloten, hun pompstations te verkoopen of te verpachten. Dit schijnt te bewijzen, dat het ook in de Vereenigde Staten niet alleen de belastingen op de chain-stores waren, die tot dezen stap aanleiding gaven (bovendien werd, zooals reeds vermeld, de kettingwinkl-belasting in Iowa door het U.S. Supreme Court ongrondwettig verklaard). Canada is echter ook een van de weinige landen, zoo niet het eenige, waar gedurende het afgelopen jaar om an-

dere redenen dan om een gedeeltelijke compensatie voor de door devaluatie veroorzaakte prijsstijging te bereiken, de invoerrechten werden verlaagd. Minder belangwekkend waren de gebeurtenissen in de petroleumproductie; die practisch niet veel veranderd is tegenover het vorige jaar.

Venezuela.

Van de productie van Venezuela gedurende de eerste helft van 1936 en de jaren 1933/1935 kwamen de volgende percentages op de verschillende groote groepen:

Groep	1e helft 1936	1935	1934	1933
Standard Oil Co., N. J. ¹⁾	51.1	49.5	47.5	43.0
Koninklijke-Shell ²⁾	38.2	38.7	41.3	44.7
Anderen ³⁾	10.7	11.8	11.2	12.3
Totaal	100.0	100.0	100.0	100.0

¹⁾ Lago en Creole. ²⁾ V.O.C., Caribbean en Colon. ³⁾ Gulf en British Controlled.

De belangenspheer der Standard Oil groep werd in het afgelopen jaar verder uitgebreid. De Standard Oil Co., New Jersey, die reeds zeer uitgebreide bezittingen in het land heeft (voor het overgrote gedeelte verworven door de overneming van het geheele bedrijf aldaar der Standard Oil Co. of Indiana, die de oorspronkelijk overwegend Britsche Lago Oil & Transport Co. controleerde) heeft in het Oosten van het land een nieuwe groote concessie verkregen, en zich verplicht, voor de te winnen productie een groote raffinaderij, de grootste in het land, te bouwen. Daardoor zou Venezuela ook tot de landen gaan behooren, die geraffineerde producten uitvoeren en niet slechts ruwe olie. Kort voordat de oude moedermaatschappij der Standard Oil groep mededeeling van deze plannen deed, werd bekend, dat ook de Socony-Vacuum Oil Co., Inc., in de Staten Monagas, Anzoategui en Guarico een concessie van ongeveer 500.000 hectaren had verkregen. Ook de Socony-Vacuum heeft zich verplicht voor de verwerking der eventueel te winnen olie een raffinaderij te bouwen.

Minstens twee keer braken in dit land stakingen uit, waarvan de tegen het einde van het jaar begonnen staking een economisch en sociaal karakter draagt, terwijl bij de vroegere politieke motieven den doorslag gaven. Immers, het Congrès had een nieuwe wet op de openbare orde aangenomen, waardoor de Regeering gemachtigd werd, alle oproerige activiteit, van welken aard ook, te voorkomen. Men zal zich tot goed begrip van deze wet herinneren, dat een jaar geleden de door tal van buitenlandsche bladen en nagenoeg alle vakbladen zoo hoog geprezen dictator van Venezuela Generaal Gomez was overleden, en dat daarna een sterke volksbeweging tegen allen inzette, die onder zijn regiem, dikwijls door corruptie, zich

hadden verrijkt, of ook maar zijn dictatuur hadden gesteund. De nieuwe president, Generaal Lopez Contreras, alsmede het Congres (dit laatste nog uit den tijd van Generaal Gomez) gaven blijk, de teekenen des tijds te verstaan, en hebben, na herstel der burgerlijke vrijheden, nuttigen arbeid op gematigden, maar democratischen grondslag verricht. O'Shaughnessy's Oil Bulletin, een vakblad, dat zich vooral met Zuid-Amerikaansche petroleumvraagstukken bezig houdt, schreef, dat het Congres, „admirably met the first test of selfgovernment imposed on the Venezuelan people after twenty five years of General Gomez' dictatorship". Behalve een nieuwe grondwet werd ook een nieuwe petroleumwet aangenomen, die echter de vroegere wet niet sterk wijzigde. Sterker waren de wijzigingen, veroorzaakt door de nieuwe arbeidswetgeving, en belangrijk tenslotte de machtiging voor de Regeering, om ook uitvoerrechten te heffen, die onder de oude grondwet verboden waren. Een interessant voorschrift van de nieuwe arbeidswet, die over het algemeen slechts bepalingen bevat, die in Europeesche landen gebruikelijk zijn of waren, is, dat arbeiders en employés in de winst van de ondernemingen moeten participeren; dit aandeel mag echter niet grooter zijn dan twee maanden salaris bij de groote, en een maand bij de kleine bedrijven.

Columbia.

Een interessante bezitwijziging valt in Columbia te memoreeren. Terwijl, zooals reeds vermeld, tot nu toe alleen de Standard Oil Co., New Jersey, aldaar petroleum op commercieele schaal won, was toch ook de Gulf Oil (Mellon-groep) houdster van de bekende, belangrijke Barco-concessie, waaraan ook het Carib Syndicate participeerde. (De Gulf Oil had deze concessie in 1925 van de Cities Service Co. overgenomen). Eind April 1936 verkocht echter de Gulf Oil Corp. alle aandelen van haar dochtermaatschappij, de South American Gulf Oil Corp., houdster van 79 pCt. der aandelen der Colombian Petroleum Co., eigenaresse — door de Compania Colombiana del Petroleo — van de Barco-concessie, aan de Socony-Vacuum Oil Co., Inc., en de Texas Corp. De koopprijs moet \$ 12.5 miljoen, waarvan \$ 6.5 miljoen in contanten, hebben beloopt. Tot nu toe heeft echter ook de nieuwe meerderheidsgroep nog geen groote activiteit aan den dag gelegd. Nadat eenige maanden later de Carib Syndicate Ltd. tot een verhooging van het kapitaal had besloten, om de middelen te verkrijgen noodig ter betaling van het aandeel der onderneming bij de exploitatie der concessie, werd tegen het einde van het jaar een aandeelhoudersvergadering bijeen geroepen om het aandeel van de maatschappij aan een „particuliere groep" voor \$ 2 miljoen te verkoopen.

Het Congres heeft een nieuwe petroleumwet aangenomen; de wijzigingen tegenover de bestaande wet (van 1931) zijn meestal slechts van ondergeschikten aard. Bepaald wordt echter, dat petroleum particulier eigendom is, wanneer het aangetroffen wordt in landerijen enz., die vóór 1873 door den Staat aan particulieren werden afgestaan en die nog steeds particulier eigendom zijn gebleven. De nieuwe wet wordt in vakkringen als een verbetering tegenover de oude beschouwd.

Peru.

De voornaamste gebeurtenissen in Peru liggen niet op het gebied der petroleumindustrie zelve, maar op dat der politiek, zooals de nietigverklaring der presidents- en Congresverkiezingen, nadat het (oude) Congres alle stemmen voor de sociaal-democraten had geannuleerd, onder het voorwendsel, dat de candidaten dezer partij ook den steun hadden van de verboden „Apra" (Amerikaansche Populaire Revolutionnaire Alliantie). Het nieuwe Congres keurde dezen stap goed. Gedurende de eerste negen maanden beliep de productie der International Petroleum Co. (St. O.)

11.233.765 barrels tegen 11.079.499 barrels in hetzelfde tijdperk van 1935; de Lobitos produceerde 1.794.595 resp. 1.647.497 barrels, zoodat de productie van het land, onder veronachtzaming van de kleine productie van de Zorritos, een inlandsche onderneming, 13.028.360 barrels beliep tegen 12.726.996 barrels in 1935.

Argentinië.

In Argentinië ontbreken niet pogingen, om de petroleumonderneming van den Staat, de Y.P.F., (Yacimientos Petroliferos Fiscales) nog groteren invloed in de petroleum-aangelegenheden van het land te geven dan reeds tot nu toe het geval was. Daartoe moest ook een decreet dienen, waarmede aan de Y.P.F. de contrôle over de invoeren en andere bedrijfstakken van de petroleumindustrie werd overgedragen. De Y.P.F. wenscht, dat de particuliere maatschappijen geen nieuwe pompstations mogen oprichten, zoodat de met een toenemend benzineverbruik gepaard gaande uitbreiding van het net van tankstations alleen aan de Y.P.F. ten goede zou komen; men rekent met een dergelijke uitbreiding vooral met het oog op het uitgebreide wegebouwprogramma. Naar verluidt, heeft de Y.P.F. tegenwoordig 20 pCt. van den detailhandel, maar wenscht geleidelijk 50 pCt. van den afzet in handen te krijgen.

Deze laatste maatregel werd genomen, nadat reeds in Augustus een decreet van kracht was geworden, waarmede de Regeering de contrôle van den geheelen in- en uitvoer van petroleum en zijn producten naar zich toe trok. De uitvoer werd verboden en de invoeren moeten geschieden door de Y.P.F., die van tijd tot tijd den omvang daarvan bepalen en gedeelten van de geïmporteerde hoeveelheden aan de particuliere binnenlandsche en buitenlandsche maatschappijen tegen kostprijs plus een zekere vergoeding der kosten zal overdragen. De bedoeling is vermoedelijk de ontginning der petroleumterreinen van het land, dat over geen steenkolen beschikt, te stimuleeren. Nieuwe vondsten in de velden van de Y.P.F. doen vermoeden, dat de petroleumreserves van het land grooter zijn dan verwacht, en dit zal waarschijnlijk tot bovenstaande beslissing hebben bijgedragen, al dient te worden bijgevoegd, dat deze maatregelen het buitenlandsche kapitaal eerder zullen afschrikken dan tot nieuwe investeringen aansporen. De Y.P.F. heeft in 1935 42 pCt. van de productie van Argentinië voortgebracht. Volgens laatste berichten wenscht de Standard Oil Co., N.J. zich uit Argentinië terug te trekken, en zal, behoudens toestemming van het Congres, de Y.P.F. het geheele bedrijf der maatschappij voor 140 miljoen Pesos overnemen.

Trinidad, Ecuador, Uruguay, Bolivia en Cuba.

Productie en uitvoeren van Trinidad zijn in het afgelopen jaar gestegen. De productie van dit land, de grootste producent van petroleum in het Britsche Empire, wordt sterk aangemoedigd, en dit heeft tot een veritable boom in concessies en aanvragen voor concessies geleid. De uitvoer van Trinidad van alle soorten petroleum, beliep gedurende de eerste negen maanden van 1936 339.34 mill. Galls. tegen 287.09 mill. Galls. in hetzelfde tijdperk van 1935.

Uit het verjaarsverslag van de Anglo-Ecuadorian Oilfields, Ltd., de eenige groote producenten van petroleum in Ecuador, blijkt, dat in het bedrijfsjaar 1 Juli /30 Juni de productie 220.106 ton of ongeveer 6 pCt. meer dan een jaar tevoren, beliep. Het aantal produceerende bronnen is van 408 tot 427 gestegen.

Een gedeelte van de aldaar gewonnen ruwe olie zal in het vervolg worden verwerkt in de A.N.C.A.P. (Administracion Nacional de Combustibles Alcohol y Portland) raffinaderij der Regeering van Uruguay, die binnenkort in bedrijf zal komen. De A.N.C.A.P. is de bedrijfsmaatschappij voor het Staatsmonopolie voor de winning van spiritus, portland-cement en de verwerking van ruwe olie, en controleert ook de bin-

nenlandsche markt voor vloeibare, uit petroleum gewonnen brandstoffen.

Met het noemen van Uruguay hebben wij reeds van een van die landen gewag gemaakt, die zonder zelf petroleum te produceeren, toch voor de petroleumindustrie belangrijk zijn. Twee andere landen — ieder met een zeer bescheiden productie, zoo bescheiden zelfs, dat zij slechts onder „andere landen” in de statistieken worden opgenomen — verdienen echter nog even genoemd te worden: Bolivia, waar men nu, na terugkeer van den vrede, op grootere activiteit der petroleumconcerns hoopt, en Cuba, vermoedelijk het eenige land ter wereld, waar een bron zuivere, zonder raffinage bruikbare benzine oplevert.

Brazilië en Chili.

In Brazilië heeft men, ondanks vele tegenslagen, nog steeds de hoop niet opgegeven, toch petroleum te vinden. Kort geleden heeft de Regeering stappen gedaan om nieuwe exploraties in het Noorden van het land te beginnen, terwijl de Regeering van den Staat Alagoas met een firma van mijnbouwkundige ingenieurs een overeenkomst betreffende onderzoekingen in het gebied van dezen Staat heeft gesloten.

Ook in Chili hoopt men nog steeds op succes met de opsporingen van petroleum en het departement van mijnbouw- en petroleum is met de afwerking van een uitgebreid exploratie-programma in het Zuiden van het district van Magallanes begonnen. De Regeering heeft zich tegen het plan van een petroleummonopolie, zooals dit kort geleden door den minister van economische zaken werd uitgewerkt, uitgesproken. Naast de groote buitenlandsche petroleumconcerns werkt er ook een Chileensche maatschappij, de Copec (Compania de Petroleos de Chile) waarbij de Staat is geïnteresseerd, maar het schijnt niet in de bedoeling te liggen, een monopolie te creëren en deze onderneming met de exploitatie daarvan te belasten. Het vraagstuk van de winning van petroleum uit Chileensche kool, die voor dit doel heet geschikt te zijn, wordt bestudeerd.

Verschillende maatschappijen, die tankinstallaties in de Panama Canal Zone bezitten, hebben deze in den laatsten tijd vergroot, blijkbaar met de niet ongerechtvaardigde hoop op een drukker gebruik van het Kanaal.

Curaçao en Aruba.

Tenslotte vermelden wij nog de ook in het afgelopen jaar verder sterk gestegen activiteit in de beide Nederlandsche raffinaderij-centra Curaçao en Aruba. Gedurende de eerste negen maanden van 1936 en 1935 beliep de uitvoer van deze beide eilanden de volgende hoeveelheden:

Soort	1000 barrels	
	1936	1935
Ruwe olie	6.952	4.852
Benzine	25.261	21.114
Lampolie	3.132	2.439
Gasolie	5.386	4.313
Dieselolie	6.295	4.290
Stookolie	54.778	50.351
Smcerolie	1.417	920
Totaal	103.221	88.279

Zooals men ziet, belooft de toeneming nagenoeg een zesde en zijn de uitvoeren van alle producten gestegen. Wat Curaçao betreft, valt nog een staking aldaar in het bedrijf der Koninklijke-Shell te memoereeren.

Daarmede meenen wij onze beschouwing der petroleumsituatie in Canada en de Latijn-Amerikaansche landen te mogen eindigen. Zooals de situatie thans is, schijnt ook voor hen, wat hun petroleum betreft, — niettegenstaande locale conflicten en autarchische tendenzen hier en pogingen tot nationalisering daar — het jaar 1937 onder een niet ongunstig gesternte te beginnen.

W. MAUTNER.

BEGROTINGSPOLITIEK IN DE VEREENIGDE STATEN.

De begrooting voor 1937-'38, die President Roosevelt aan het einde van de vorige week heeft ingediend, is in evenwicht. Dit beteekent dus, dat de periode van aanhoudende tekorten eerlang is afgesloten en een nieuwe periode van schulddegling zal aanbreken. De openbare schuld is in de depressie van ruim \$ 16 milliard (1929) gestegen tot ongeveer \$ 34 milliard aan het einde van 1936. Een deel van deze schuld stijging heeft nog onder President Hoover plaats gevonden. In de 3 begrotingsjaren van 1930-'31 tot 1932-'33 bedroegen de begrotings-tekorten ongeveer \$ 6 milliard, ondanks de bezuinigingsmaatregelen, die President Hoover heeft genomen. Dit verschijnsel is overigens normaal, omdat in geen enkel land, dat een deflatiepolitiek heeft gevoerd, de uitgaven bij de snel dalende inkomsten konden worden aangepast.

Kort na zijn optreden als President, heeft Roosevelt de begrotingspolitiek van zijn voorganger radicaal gewijzigd, in dien zien, dat tekorten op de begrooting bewust werden aanvaard. De depressie was zoo ver voortgeschreden, dat voor bestrijding van de ontzaggelijke werkloosheid buitengewone middelen moesten worden aangewend. Als een van de onderdeelen van de New Deal werd de politiek van begrotings-tekorten ingevoerd. Het doel was om de werklozen en bepaalde bedrijfstakken te hulp te komen, terwijl bovendien op deze wijze een tegenwicht werd gevormd tegen de deflatorische krachten, die tenslotte het geheele credietapparaat hadden lam gelegd. Weliswaar speelde hierbij ook de monetaire politiek een belangrijke rol, maar terwijl bijv. in Engeland de expansie van het economisch leven bevorderd werd door de bankpolitiek, behoorden de Vereenigde Staten tot die landen, welke door middel van begrotings-tekorten het herstel van het economisch leven trachtten te bevorderen. President Roosevelt ging hierbij uit van de gedachte, dat, zoodra de conjunctuur voldoende was verbeterd, de tekorten zouden plaats maken voor overschotten, die dan gebruikt zouden worden tot aflossing van de aangegane schulden. Het is daarom van belang om na te gaan, wat deze politiek tot heden heeft tot stand gebracht. Daarvoor beginnen wij met een overzicht van de inkomsten en uitgaven over de laatste tien jaren.

Begrootingen van de Vereenigde Staten in mill. dollars. 1)

Begroo- tingsjaar	Inkom- sten	Uitgaven		Overschot (+) of Tekort (-)	Schu'd aan het einde van het begroo- tingsjaar	
		Totaal	Voor welvaarts- doeleinden en verkeer 2)			
			in mill.\$			in proc. van de totale uitgav.
1925/26 ..	3.962,8	3.585,0	302,9	8,4 %	+ 377,8	19.643
1926 27 ..	4.129,4	3.493,6	297,8	8,5 %	+ 635,8	18.510
1927 28 ..	4.042,3	3.643,5	339,6	9,3 %	+ 398,8	17.604
1928/29 ..	4.033,3	3.848,5	320,7	8,3 %	+ 184,8	16.931
1929/30 ..	4.177,9	3.994,2	552,2	13,8 %	+ 183,7	16.185
1930 31 ..	3.317,2	4.219,9	715,2	16,9 %	- 902,7	16.802
1931/32 ..	2.121,2	5.006,6	1.318,0	26,3 %	- 2.885,4	19.487
1932 33 ..	2.624,3	5.312,7	1.869,3	35,2 %	- 2.688,4	22.539
1933/34 ..	3.115,6	7.105,1	4.372,5	61,5 %	- 3.989,5	27.053
1934/35 ..	3.800,5	7.375,8	4.149,4	56,3 %	- 3.575,3	28.701
1935/36 ..	4.116,0	8.879,8	3.829,8	43,1 %	- 4.763,8	33.779
1936 37 ..	5.665,8	7.762,8	3.125,0	40,3 %	- 2.097,0	34.189
1937/38 ..	7.293,6	7.293,6	—	—	—	—

1) Volgens „Wirtschaft und Statistik” van November 1936 met uitzondering van de gegevens van het laatste jaar, die aan de dagbladen zijn ontleend. 2) Eigen in-deeling van het Statistische Reichsamt; de veteranenbonus is niet hierin opgenomen. 3) Schatting. 4) Van dit bedrag wordt \$ 1.537.123.000 bestemd voor werkloozenzorg.

Uit dit overzicht blijkt duidelijk, dat van 1932-'33 de geweldige tekorten vrijwel uitsluitend toe te

schrijven zijn aan de uitgaven voor hulpverlening en herstel. Bovendien daalt het aandeel van de uitgaven voor deze doeleinden, uitgedrukt in de totale uitgaven, vanaf het begin van de nieuwe begrotingspolitiek aanhoudend. De nieuwe begroting is, wanneer geen amortisatie van schuld plaats vindt, in evenwicht. Hiermede schijnt dus de grens tusschen een periode van tekorten en die van overschotten bereikt.

Uit het bovenstaande kan reeds worden afgeleid, dat er niet gesproken kan worden van een meer conservatieve begrotingspolitiek die President Roosevelt gaat voeren. Het komende begrotingsjaar staat niet op zichzelf. Het is een schakel in een reeks, zoodat de begrotingspolitiek niet in het eene jaar inflatorisch, in het andere conservatief genoemd kan worden. Men kan alleen de begrotingspolitiek in haar geheel beoordeelen, d.w.z. in elk geval niet eerder dan aan het einde van de tweede ambtsperiode van President Roosevelt.

Het feit, dat na de geweldige stijging van de staatsschuld, deze per hoofd van de bevolking nog laag is, vergeleken bijv. met Engeland, doet hier o.i. weinig ter zake. Inderdaad is de openbare schuld nog niet hoog, maar het gaat tenslotte om de vraag of een dergelijke politiek ook bij een hogere staatsschuld mag worden gevoerd. Immers, er zit in een dergelijke politiek altijd een element van onzekerheid, nl. of op een periode van depressie altijd een opleving volgt, die groot genoeg is en/of lang genoeg duurt om de gestegen staatsschuld te amortiseren. Deze onzekerheid kan er ook toe leiden, dat tijdens de periode van de groote uitgaven het bedrijfsleven niet het vertrouwen toont, dat voor een volledig herstel noodzakelijk is. In dat geval zou men dus de werkloosheid blijven bestrijden door een politiek, die zelf de werkloosheid op een hoog niveau handhaaft.

Het bedrijfsleven heeft wel sterk wantrouwend gestaan tegenover de experimenten van de Regeering, maar het is ondoenlijk om de gevolgen van elken maatregel te isoleeren. Met zekerheid is echter aan te nemen, dat het wantrouwen niet uitsluitend uit de begrotingspolitiek is voortgevloeid, doch ook door andere maatregelen van President Roosevelt is veroorzaakt.

Intusschen zijn de economische omstandigheden in den laatsten tijd sterk gewijzigd. De toenemende verbetering van het bedrijfsleven wordt weerspiegeld door het overschot op de gewone begroting ad \$ 1.537.123.000, welk bedrag naar President Roosevelt hoopt, voldoende zal zijn voor werklozenzorg enz. („relief"). Vandaar het beroep, dat de President op de werkgevers doet om arbeiders in dienst te nemen. „Without such cooperation on the part of the employers the question of a balanced budget for 1938 must of necessity remain an open one for the very good reason that the Government does not propose next year, any more than during the past four years, to allow American families to starve" (The Times van 9 Januari).

Er is reden om aan te nemen, dat de nieuwe begroting zal sluiten. De Vereenigde Staten hebben het beginstadium van een hoogconjunctuur bereikt en er zijn voor ons nog geen teekenen, die er op wijzen, dat de gunstige conjunctuur spoedig ten einde zal loopen. De expansie van het economisch leven is in vollen gang en het wantrouwen, dat langen tijd in het bedrijfsleven tegen de politiek van Roosevelt heeft geheerscht, is sterk verminderd. Bovendien — en deze factor is niet te onderschatten — zal de President een sluitende begroting bereiken, hoewel later dan was aangekondigd in zijn begrotingsrede van begin Januari 1934. Het vertrouwen wordt hierdoor weer versterkt, omdat het eenige jaren geleden verreweg het moeilijkste leek om over dit punt heen te komen. Daarmede is een nieuw stadium bereikt; thans kunnen ook de ondernemers een politiek op

langeren termijn voeren. Juist op het gebied van de investeringen bestaat nog een groote achterstand, die de industrie van productiemiddelen aanzienlijk kan stimuleeren.

Voor een volledig herstel schijnen thans alle factoren aanwezig. Het behoeft echter geen betoog, dat daarmede de moeilijkheden niet zijn opgelost. Afgezien van de internationale politieke factoren en de sociale actie, die verder gaat dan de eisch om loonsverhoging, dreigt er het gevaar van een overspanning van het credietapparaat. De Regeering heeft reeds een aantal maatregelen genomen om de gevaren van een naderende „boom" te verminderen, (o.a. vermindering van de excess reserves en goudsterilisatie). Of hiermede de opwaartsche krachten voldoende geremd kunnen worden, moet worden afgewacht. Uit de genoemde maatregelen blijkt reeds, dat de toestand zeker niet geheel te vergelijken is met de periode van vóór 1929. De credietpolitiek bijv. vormt reeds een uitzondering, maar dit wil nog niet zeggen, dat daarmede een ongezonde en gevaarlijke „boom" kan worden voorkomen. Daarvan hangt o.i. in zekere mate af, of een ombuiging in de conjunctuurbeweging beperkt kan worden tot een „recession", of dat opnieuw een depressie zal intreden. Voor het voorkomen van een ongezonde hausse kan de regeering ook de begrotingspolitiek gebruiken en wel in dien zin, dat de begrotingsoverschotten een deflatorischen druk kunnen uitoefenen. Dit middel kan echter alleen in combinatie met andere maatregelen effect sorteeren, omdat op het oogenblik o.i. een evenwicht in de begroting tengevolge van het herstel van vertrouwen, de opwaartsch gerichte krachten zal versterken. Onder deze omstandigheden zijn de vooruitzichten in de Vereenigde Staten wel zeer gunstig, hetgeen de noodzakelijkheid tot het controleren van de conjunctuurbeweging nog vergroot.

v. d. V.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING.

TOENEMENDE WELVAART IN ZUID-AFRIKA IN 1936.

Prof. Dr. C. G. W. Schumann te Stellenbosch schrijft ons:

De conjunctuur in Zuid-Afrika vertoont nog steeds sedert het einde van 1932 een opwaartsche tendens. Trouwens, reeds voordat Zuid-Afrika den gouden standaard op 28 Dec. 1932 had losgelaten en zich in Januari 1933 had aangesloten bij het Pond Sterling, waren er reeds duidelijke teekenen van een neiging tot herstel.¹⁾ Het jaar 1932 was dus, evenals in verschillende andere landen, het moeilijkste jaar van de depressie. Terwijl de internationale conjunctuur echter pas van 1934/35 af teekenen van opleving begint te vertoonen, zooals uit de gegevens en grafieken van de „Vierteljahrshefte zur Konjunkturforschung" blijkt, vond in Zuid-Afrika dus reeds veel eerder een definitief herstel plaats. De vier jaren na 1932 kunnen zelfs worden beschouwd als een periode van zoo aanhoudende en steeds toenemende welvaart, als Zuid-Afrika waarschijnlijk nog nooit heeft meegemaakt. Het doet eenigermate denken aan de jaren van bijzondere welvaart na de ontdekkingen van diamant, nl. van 1878—1881, en weder na de ontdekking van het goud in 1886.

Reeds in een vroeger artikel hebben wij erop gewezen, welk een rol de goudindustrie in de conjunctuur van Zuid-Afrika speelt, en hoe de depreciatie van het Pond en bijgevolg de stijging van den goudprijs de hoofdfactor was voor de huidige conjunctuur. Wij willen hier in het kort wijzen op de verschillende teekenen of indices van aanhoudenden voorspoed, en eenigszins de factoren ontleden, welke op een bestendinging of afbreking van de hoogconjunctuur wijzen.

¹⁾ Zie: „Business cycles in South Africa, 1910—1933" van schrijver's hand in „The South African Journal of Economics", Juni 1934.

Geld, crediet en speculatie.

Indien wij aannemen, dat de monetaire conjunctuurtheorie een element van waarheid bevat, dan moeten wij vooral het renteniveau op de geld- en kapitaalmarkt als belangrijk beschouwen, in vergelijking met de winstmogelijkheden uit nieuwe kapitaalbeleggingen.

De beschikbare gegevens toonen aan, dat de overvloed van geld, die in 1933 begon met het terugvloeien van het speculatieve kapitaal uit Engeland, nog geen teekenen van vermindering vertoont. Het renteniveau in Zuid-Afrika is nog steeds lager dan ooit in eenig vroeger tijdperk. Het disconto van de Bank van Zuid-Afrika wordt van 20 Februari 1933 af nog steeds op 3½ pCt. gehandhaafd. De rente voor termijndeposito's van de handelsbanken, welke einde 1932 nog 3¼ pCt. bedroeg voor driemaandsdeposito's en 4¼ pCt. voor jaardeposito's, is gedaald tot resp. nul en 2 pCt. De rente voor kapitaalreningen op langen termijn is eveneens zeer sterk gedaald. Gedurende dit jaar is de Regeering erin geslaagd een 3 pCt. conversieleenning te plaatsen, waaruit blijkt, dat de kapitaalrente op staatsleeningen heden ten dage feitelijk in Zuid-Afrika hetzelfde is als in Engeland — een merkwaardig feit voor een jong land met zijn groote vraag naar kapitaal van de goudmijnen, de uithredende industrie, enz. De rente door de boeren op onderpand of hypotheek te betalen is reeds eenige jaren geleden door de Regeering op 3½ pCt. vastgesteld, hoewel de geldgever 5 pCt. ontvangt, daar de Regeering 1½ pCt. bijdraagt. Deze maatregel bevordert enerzijds het sparen en stimuleert anderzijds de landbouwproductie, of stelt de boeren in staat om een groter gedeelte van hun inkomen voor productiemiddelen of gebruiksgoederen te besteden.

De relatieve geldovervloed en aanhoudende voorspoed blijkt voorts uit de laatste bankcijfers, zooals de volgende tabel aantoont:

Zuid-Afrikaansche banken. (In duizenden £).

Datum	Handelsbanken			Bank van Zuid-Afrika		
	Termijn-deposito's	Rekening-courant	Voorsch. en Wissels	Bankbiljetten-circulatie	Bank-deposito's	Goud
Dec. 1932	2.180	3.277	3.864	834	383	658
„ 1933	2.148	5.974	3.519	1.187	2.699	1.100
„ 1934	2.225	6.277	4.560	1.301	2.147	1.052
„ 1935	2.157	6.158	4.778	1.413	2.843	2.572
Sept. 1936	1.647	6.428	5.011	1.410	1.799	2.293

Van beteekenis is vooral de enorme toeneming van de gelden in rekening-courant in tegenstelling met de deposito's op termijn, hetgeen ten deele een gevolg is van de bijzonder lage rente voor deposito's op langen termijn. Voorts de buitengewone toeneming van de deposito's der banken bij de Reservebank; het wettelijk minimum bedraagt slechts 10 pCt. van de deposito's in rekening-courant en 3 pCt. van de termijn-deposito's. Dit wijst op den enormen geldruimte bij de handelsbanken. De afneming hiervan in 1936 zowel als de steeds stijgende verhouding van voorschotten en wissels tot deposito's, wijst echter op een stijgend gebruik van de fondsen van de bank en een relatieve vermindering van den geldovervloed.

Een speciaal kenmerk van de tegenwoordige conjunctuur in Zuid-Afrika is, dat de lage rentevoet is gebleven ondanks de hoogconjunctuur — waarschijnlijk een gevolg van het betrekkelijk liquide zijn van het kapitaal en het feit, dat de rentevoet in hoofdzaak internationaal wordt bepaald. Dit is een interessant verschijnsel; waarmede de vergelijkende conjunctuurbeschrijving en conjunctuurtheorie wel rekening moet houden. Deze lage rentevoet is stellig mede verantwoordelijk voor den speciaal „boom” in goudaandeelen. Om een voorbeeld te geven van dezen „boom”, zowel als van de oprichting van nieuwe maatschappijen, is de volgende tabel van belang.

Jaar en maand	Index van 30 aand. v. goudmijnen Jan. 1931 = 100	Z.-Afr. Maatschappijen ¹⁾ Geregistreerd		Goedgekeurde bouwplannen ¹⁾ £ 1.000
		Aantal	Kapitaal in £ 1.000	
Juli 1925	121.2			
1932		50	256	345
Jan.	99.8			
Juli	89.9			
1933		71	912	494
Jan.	145.5			
Juli	205.7			
1934		100	2.281	1.083
Jan.	225.6			
Juli	270.9			
1935		100	1.133	1.296
Jan.	295.6			
Juli	297.3			
1936		123 ²⁾	2.202 ²⁾	1.713 ³⁾
Jan.	303.1			
Juli	298.0			
Oct.	306.6			

¹⁾ Deze cijfers zijn maandgemiddelden.

²⁾ Maandgemiddelden voor Jan.—Oct.

³⁾ Maandgemiddelden voor Jan.—Sept.

Hoewel de indexcijfers van aandelen van goudmijnen na Jan. 1935 geen bijzondere stijging meer vertoonen, valt er nog geen dalende tendens waar te nemen. Dit mogen wij eerst verwachten, wanneer de productiekosten van goud gaan stijgen door bijv. een stijging van het wereldprijsniveau, wanneer het algemeene renteniveau stijgt en dus de rentevoet voor kapitalisatie stijgt en wanneer zich een vermindering van den optimistischen geest op de effectenbeurs openbaart. Tot dusver zijn er dus nog geen teekenen van een spoedige ineenstorting van de „boom” in aandelen van de goudmijnen. De cijfers voor geregistreerde maatschappijen en de bouwbedrijvigheid wijzen ook op een nog steeds toenemende bedrijvigheid, hoewel er in 1935 blijkbaar een tijdelijke verflauwing was in de opgaande ontwikkelingslijn. Waar constructieve bedrijvigheid gewoonlijk wordt aangenomen als een van de eerste indices van een naderende reactie, wijzen hier de cijfers dus ook op een nog steeds toenemenden voorspoed.

Productie en handel.

Gegevens omtrent de totale nationale productie ontbreken in Zuid-Afrika. De waarde van de industriele en de mijnbouwproductie wordt wel opgegeven, maar de jaarlijksche landbouwcensus geeft slechts hoeveelheden op. De totale productiewaarde kan dus niet worden berekend.

Enkele gegevens kunnen echter wel op indirecte wijze aantonen, hoe de positie van de landbouwers in Zuid-Afrika na 1932 is verbeterd.

Jaar	Landbouw- en veeteeltproducten		Prijnsindex van invoerartikelen 1910 = 100	Ruil- ¹⁾ verhouding
	Waarde van uitvoer £ 1.000	Prijnsindex 1909—1913 = 100		
1929	2.192	1.430	1.501	90
1932	1.089	616	1.197	51
1934	1.319	1.098	1.196	91
1935	1.651	1.003	1.180	85
Jan.—Sept. 1936	1.334	1.188	1.150	103

¹⁾ Prijnsindex van landbouwproducten in % van den prijsindex van invoergoederen.

De waarde van de uitgevoerde landbouwproducten heeft dus nog niet het peil van 1929 bereikt, maar de prijzen zijn enorm verbeterd na het zware depressiejaar 1932. Interessant is vooral het feit, dat de reële koopkracht van den gemiddelden boer, wat de uitvoerproducten uitgedrukt in invoerproducten betreft, ongeveer gelijk is als voor den oorlog.¹⁾ Hier-

¹⁾ Dit dient slechts als een oppervlakkige aanduiding. Het feit, dat in het eene geval de basisperiode 1909—1913 is en in het andere geval 1910, zal geen groot verschil maken t.a.v. het resultaat.

uit mag men afleiden, dat de boeren in Zuid-Afrika, te oordeelen naar de vooroorlogsche prijsverhoudingen, geen recht meer hebben op specialen regeeringssteun, zooals noodzakelijk was gedurende de moeilijkste jaren van de depressie. De zoo bekende ongunstige prijschaar, welke de hoofdfactor van de landbouwdepressie vormde, bestaat dus blijkbaar niet meer in Zuid-Afrika.

De industriële bedrijvigheid kan het beste worden gemeten naar het aantal werkzame arbeiders. Directe productiecijfers t.a.v. fabrieken staan niet ten dienste.

Indexcijfers van de werkgelegenheid in Zuid-Afrika.

Tijdvak	Arbeidsindex voor de fabrieken Juli 1925 = 100		Arbeidsindex voor de fabrieken, het mijnwezen, de metaalindustrie, den spoorwegbouw en het transportwezen Juli 1925 = 100 Europ. en niet-Europeanen
	Europeanen	Niet-Europeanen	
1929	115	111	112
1932	96	81	98
1934	121	103	115
1935	132	115	128
Sept. 1936 .	142	126	142

Zeer opmerkelijk is het feit, dat reeds in 1934 de tewerkstelling van blanken in de fabrieken en van alle arbeiders in de grootere groep industrie (kolom 3) grooter was dan in het haussejaar 1929. De bijzondere uitbreiding na 1934 blijkt duidelijk uit de cijfers. Wij voegen hieraan toe, dat volgens de laatste industriële telling de bruto-waarde van de fabrieksproductie de som van £ 116.267.000 in 1934-'35 heeft bedragen vergeleken met £ 97.032.000 in 1928-'29, het vorige recordjaar, en £ 80.438.000 in 1932-'33. Het algemeene prijsniveau is gedurende deze periode nauwelijks gestegen, zoodat de toeneming in productie ook ongeveer de uitbreiding in hoeveelheid weergeeft. Ook hier vinden wij weder een gestadig toenemende industriële bedrijvigheid in de voornaamste industrieën van Zuid-Afrika. De maandcijfers toonen een voortdurend stijgende lijn van tewerkstelling en tot dusver geen teekenen van vermindering van de industriële bedrijvigheid.

Enkele andere conjunctuurindices.

Ook uit de volgende tabel blijkt de aard en de omvang van de welvaart in Zuid-Afrika:

Enkele conjunctuurindices van Zuid-Afrika.

Jaar	Index van groothandelsprijzen 1914 = 100	Index van kleinhandelsprijzen alle goederen 1914 = 100	Inkomsten v.d. spoorwegen £ 1.000	Totale invoer £ 1.000	Aantal faillissementen ¹⁾	Nieuw ingeschreven auto's ²⁾ 1928 = 1000
1929..	126.9	131.0	1.666 ³⁾	6.955	141	1.062
1932..	100.4	117.7	1.333	2.734	208	497
1934..	111.2	116.1	1.798	5.527	55	1.312
1935..	103.7	115.5	2.014	6.278	55	1.573
1936..	105.5 (Juli)	115.4 (Oct.)	2.077 ³⁾	7.019 ⁴⁾	68 ⁵⁾	1.866 ⁶⁾

¹⁾ De cijfers in kolom 3—6 zijn maandgemiddelden. ²⁾ Inkomsten van de spoorwegen omvatten zowel goederen- als passagiersvervoer. ³⁾ en ⁴⁾ Jan.-Sept. 1936. ⁵⁾ Jan.-Aug. 1936. ⁶⁾ Dit cijfer heeft betrekking op het aantal motorwagens, ingeschreven gedurende de 12 maanden, eindigende met September 1936.

De beide prijsindices zijn slechts gegeven om aan te toonen, dat de koopkracht van het geld vanaf 1932 feitelijk constant is gebleven en dat toeneming in de waarde van eenige conjunctuurindices reëel is en niet, zooals gedurende de periode 1915—1920, grotendeels fictief en op inflatie gebaseerd. Hier vinden wij dus weder een herhaling van de unieke onderverinding uit de jaren 1924 tot 1929, nl. een uitgesproken hoogconjunctuur zonder een daarmee gepaard gaande prijsstijging. Of ook de wereldconjunctuur zich zal herhalen, is nog niet te zeggen.

De inkomsten der spoorwegen en de totale invoer, welke beide tot de beste conjunctuurindices van Zuid-

Afrika kunnen worden gerekend, vertoonen nog steeds een stijgende lijn. Vooral de invoer wijst op de bijzondere toeneming van de binnenlandsche koopkracht van Zuid-Afrika, want deze is feitelijk niet gepaard gegaan met een bijzonder kapitaalimport. Trouwens, de Reservebank moest in de laatste jaren dikwijls goud-uitvoeren tegenhouden om de betalingsbalans niet te gunstig te doen worden en om het Zuid-Afrikaansche Pond aan het Pond Sterling vastgekoppeld te houden.¹⁾

Weinig indexcijfers geven de bijzondere en zelfs wellicht ongezonde welvaart van Zuid-Afrika zoo sprekend weer als het indexcijfer van geregistreerde motorrijtuigen. De cijfers toonen aan, dat het record van 1929 verre is overschreden en dat in de 12 maanden, eindigende met September 1936, het aantal ingeschreven wagens bijna het viervoud is van dat van 1932. En ook hier nog geen teekenen van afnemning.

Staats- en spoorweg-financiën.

De algemeene opbloei van het land na 1932 heeft zich dadelijk weerspiegeld in de inkomsten en de financiële positie van den staat, de spoorwegen en de provinciën. De tekorten zijn in een of twee jaar veranderd in overschotten. De sleutel tot deze bijzonder gunstige positie van de staatsfinanciën vinden wij in de depreciatie van het Pond en in de abnormale winsten, welke deze aan de goudindustrie heeft gebracht. De staatsinkomsten uit de goudmijnen zijn gestegen van £4.265.000 in 1932-'33 tot £14.366.000 in 1933-'34 en £14.291.000 in 1935-'36. Op de totale staatsinkomsten van £ 28.442.000 in 1932-'33 beteekent dit dus een zeer groote procentuele toeneming. Uit deze groote inkomsten kon de regering op groote schaal den landbouw steunen, in den vorm van uitvoersubsidies, rentebetaling op hypotheeken, enz. Een belangrijk aspect van den financiëleen stand van de Unie is ook de verhouding van de interne tot de externe staatsschuld en de verandering in het totaal. De volgende cijfers geven hiervan een beeld.

Interne en externe staatsschuld van Zuid-Afrika.

Datum 31 Mrt.	Externe schuld		Interne schuld		Totale schuld mill. £
	Bedrag mill. £	Percentage van totale schuld	Bedrag mill. £	Percentage van totale schuld	
1915..	123.3	89.2	14.9	10.8	138.2
1920..	123.4	71.0	50.5	29.0	173.9
1925..	139.2	64.9	75.2	35.1	214.3
1932..	159.7	60.5	104.3	39.5	263.9
1935..	156.7	57.2	117.4	42.8	274.1
1936..	122.7	48.9	128.4	51.1	251.1

De snelle afnemning van de totale schuld in 1936 moet daaraan worden toegeschreven, dat het „Sinking Fund” is verminderd van £24.064.000 in 1935 tot £4.680.000 in 1936 en dus werd gebruikt voor delging van staatsschuld. De netto staatsschuld is gedaald van £250.052.000 in 1935 tot £246.407.000 in 1936. Interessant is vooral, dat de buitenlandsche staatsschuld in 1936 zelfs lager is dan in 1915, en een steeds kleiner percentage uitmaakt van de totale schuld. Dit toont duidelijk de toenemende kapitaalcracht van Zuid-Afrika en de grootere neiging tot zelfgenoegzaamheid ten opzichte van de kapitaalvoorziening.

De spoorwegfinanciën floreeren evenzeer. Het jaar 1931-'32 heeft nog een tekort van £1.212.000 te zien gegeven, maar 1933-'34 wijst reeds een overschot aan van £1.476.000, 1934-'35 van £2.272.000, en 1935-'36 van £2.767.000. Aangezien de Uniewet van 1909 bepaalt, dat de spoorwegen niet moeten worden gedreven met het doel om winst af te werpen, zullen de spoorwegtarieven waarschijnlijk bin-

¹⁾ Zie „Die Abwertung des Südafrikanischen Pfundes” van schrijver, Weltwirtsch. Archiv. Jan. 1936, blz. 122.

nenkort worden verlaagd. Dit zal natuurlijk ook stimuleerend werken op het bedrijfsleven en dus de hausse eerder versterken dan verzwakken.

Enkele conclusies t.a.v. de hausse in Zuid-Afrika.

De opgaande conjunctuur in Zuid-Afrika duurt reeds vier volle jaren. Op grond van de ervaringen van de conjunctuur uit het verleden zou men verwachten, dat het hoogtepunt ongeveer bereikt moest zijn. Historische parallellen hebben echter slechts begrensd waarde. Om den waarschijnlijksten duur van de hausse te bepalen, is het noodig den feitelijken toestand te ontleden.

De tegenwoordige opleving staat in de eerste plaats onder invloed van de depreciatie van het Pond en de gunstige gevolgen hiervan voor de goudmijnen. Maar gedurende de laatste twee jaren heeft de verbetering van de wereldconjunctuur het hare bijgedragen. Een bewijs hiervoor is de belangrijke stijging van de wolprijzen, de verbetering op de diamantmarkt en op de kopermarkt. De stimulans van de geldzijde zal waarschijnlijk niet meer worden herhaald, want wij kunnen met een groote mate van veiligheid aannemen, dat het Engelsche en het Zuid-Afrikaansche Pond in de naaste toekomst niet veel verder zullen depreciëren. De vraag is dus, of de wereldconjunctuur nog verder zal verbeteren.

Een nieuwe oorlog kan alle berekeningen omverwerpen. Wij moeten dit dus uitschakelen als een onberekenbaren factor. Wereldvrede voor de volgende paar jaren aannemende, wijzen alle teekenen op een verbetering van den internationalen economischen toestand. Er is alle reden om aan te nemen, dat met een verdere stabilisatie van de wisselkoersen, met een gedeeltelijk herstel van het internationaal vertrouwen en een toenemenden internationalen kapitaalstroom, de voorspoed zal blijven toenemen, en dat een terugslag niet zoo gauw zal komen. Op deze veronderstelling — en als economen mogen wij alleen een prognose wagen bij het aannemen van gegeven waarschijnlijke gebeurtenissen of feiten — is er geen reden waarom de voorspoed in Zuid-Afrika niet nog een twee- of drietal jaren zou kunnen voortduren.

Het is wel mogelijk, dat de overspeculatie en de bijzondere constructieve bedrijvigheid, welke hier op het oogenblik heerschen, kunnen uitloopen op een terugslag in de naaste toekomst. Maar met het oog op den wereldtoestand en op het feit, dat de voorspoed hier in principe niet kunstmatig is gefundeerd, doch berust op werkelijke nieuwe winstmogelijkheden bij een constant algemeen prijspeil, is het waarschijnlijk, dat een dergelijke terugslag slechts van tijdelijken aard zal zijn in de algemeen opwaartsche beweging. Een historische overeenkomst vinden wij misschien in den kleineren terugslag van 1876-'77 gedurende de algemeene welvaartsperiode van de zeventiger jaren in Zuid-Afrika.

Wat den toestand op den langen duur betreft, kan een algemeene stijging van de wereldprijzen een interessanten en belangrijken invloed uitoefenen op het economisch stelsel van Zuid-Afrika. Dat een nieuwe prijsstijging op langen termijn niet uitgesloten is door de werkelijke en potentieele toeneming van de goudproductie wordt heden ten dage overal erkend o.m. ook door Keynes. In dat geval zullen de goudmijnen in Zuid-Afrika nadeelig worden beïnvloed, eenerzijds door een geleidelijke stijging van de productiekosten van het goud, want zoowel de mijbenoodigheden als de loonen zullen noodzakelijk moeten stijgen, anderzijds door een geleidelijke stijging van de kapitaalrente en dus een verhoogden rentevoet voor kapitalisatie van goudaandeelen. De overige takken van bedrijf, zoals de landbouw, de industrie, enz. zullen echter gunstig worden beïnvloed. Hier vinden wij dus weer de unieke stabiliserende invloed van de goudindustrie op de Zuid-Afrikaansche economische structuur. Met deze tendens zal de regeering rekening moeten houden in

haar economische politiek op langen termijn.

Intusschen is het de onmiddellijke taak van de regeering en van de Reservebank om de tegenwoordige tendens tot overspeculatie en te grooten voorspoed te remmen, want juist gedurende een boomperiode heeft een positieve conjunctuurpolitiek de meeste kans van slagen. Tot dusverre zijn er nog weinig teekenen, welke wijzen op een poging om een remmenden invloed op de hoogconjunctuur uit te oefenen.

AANTEKENINGEN.

De geldruimte en de openbare schuld van Zuid-Afrika.¹⁾

De groote welvaart, waarin Zuid-Afrika zich gedurende de laatste vier jaren heeft verheugd, heeft onder meer geleid tot een zeer ruime geldmarkt. De spaargelden vermeerderen nog steeds. Het saldo van de inlagen bij de postspaarbank, dat einde 1932 ongeveer £ 7 mill. bedroeg, steeg in September 1935 tot £ 15.233.000 en in September 1936 tot £ 17.338.000; dit beteekent, dat het saldo sinds 1932 met bijna 150 pCt. en in het laatste jaar met bijna 14 pCt. is gestegen. De deposito's van de handelsbanken stegen van £ 54.600.000 einde 1932 tot ongeveer £ 90 mill. einde 1936. De goudreserves van de Reserve Bank stegen van £ 7.5 mill. tot bijna £ 23 mill. — berekend naar den standaardprijs — einde 1936. Bovendien nam het Sterlingbezit van deze instelling toe van £ 152.000 in 1932 tot vele miljoenen gedurende 1936, ende deposito's van de banken van £ 3.900.000 tot ruim £ 20 mill. einde 1936.

Een andere factor van de grootste beteekenis voor de financieele positie van Zuid-Afrika is het feit, dat de betalingsbalans voortdurend gunstig blijft. Voor 1935 beliep de actieve handelsbalans van Zuid-Afrika ongeveer £ 21.800.000. Anderzijds heeft Zuid-Afrika jaarlijks een groot bedrag naar het buitenland te betalen in den vorm van dividenden der goudmijnen, verschuldigd aan in het buitenland wonende personen, welk bedrag op ongeveer £ 8.5 mill. kan worden geraamd. Bovendien vereischen de rentelasten op leeningen van de Unie in het buitenland een jaarlijksche overmaking van ongeveer £ 4 mill.

De President van de Zuid-Afrikaansche Reserve-Bank vestigde er op de jaarlijksche vergadering van deze instelling in Juli 1936 de aandacht op, dat de bank in staat was geweest haar goudvoorraad, tegen den marktprijs opgenomen, gedurende het afgelopen boekjaar, met £ 1.800.000 te doen toenemen. In dezelfde periode daalde het Sterling-tegoed met £ 600.000, zoodat de wissel-portefeuille een netto toeneming van ruim £ 1.000.000 te zien geeft.

Hier worde opgemerkt, dat behalve de regeling van het verschil tusschen de gewone terugkerende transacties, d.w.z. tusschen in- en uitvoer, zichtbaar en onzichtbaar, gedurende 1935 een bedrag van ongeveer £ 10 mill. werd overgemaakt voor de aflossing van Zuid-Afrikaansche leeningen in Londen. Deze aflossingspolitiek verhoogt het crediet van het land en bevordert het evenwicht van de wisselkoerspositie, waarnaar de bank ook in het afgelopen jaar heeft gestreefd.

Zoals de Minister van Financiën in zijn begrotingsrede in Maart '36 opmerkte, is er in de Unie veel geld, waarvoor geen belegging kan worden gevonden. Immers, wat de behoeften van de Regeering betreft voor uitgaven voor openbare werken, blijven de „Public Debt Commissioners" groote bedragen ontvangen ter belegging in de verschillende onder hun toezicht staande trustfondsen en hierdoor is de Regeering in staat, de door haar benooidigde gelden te krijgen, zonder een beroep op het publiek te moeten doen.

Er is derhalve naar andere middelen gezocht, om het publiek in staat te stellen belegging voor zijn

¹⁾ Ontleend aan de „Economic Review" No. 25 van de Nederlandsche Bank voor Zuid-Afrika N.V.

overtollige middelen te vinden en de eenige mogelijke wijze is afbetaling van schuld in Londen.

Als gevolg van deze politiek, werden gedurende 1936 wederom twee leeningen, ten bedrage van £ 18.5 mill., afbetaald. De voor de aflossing hiervan benodigde gelden werden verkregen uit een in April 1936 uitgegeven binnenlandsche leening. Behalve het voordeel voor den Zuid-Afrikaanschen belegger, die beleggingen krijgt voor zijn werkloos geld en de besparingen op rentelasten, welke er voor den Staat uit zullen voortspruiten, heeft de terugbetaling van deze twee Londensche leeningen er in belangrijke mate toe medegewerkt de rekening te Londen van de bank te verbeteren.

De aandacht wordt gevestigd op de publicatie van het jaarverslag van de Commissie voor Openbare Schuld over het boekjaar, dat op 31 Maart 1936 eindigt. In deze uitgave kan men veel bijzonderheden t.a.v. de openbare schuld van de Unie vinden. Ten aanzien van de taak van deze commissie, (waarvan de Minister van Financiën ex-officio voorzitter is), zij hier opgemerkt, dat alle trust- en depositofondsen in handen van de regering en de provinciale besturen, en het spoorwegen- en havenbestuur, welke voor belegging beschikbaar zijn, betaald kunnen worden aan deze commissarissen, die dergelijke gelden in fondsen of obligaties van de Unie of in enkele gevallen in die van een ander land van het Britsch Imperium moeten beleggen.

Uit dit verslag blijkt, dat de totale schuld van de Unie van Zuid-Afrika van ongeveer £ 274 mill. op 31 Maart 1935 daalde tot £ 251 mill. op denzelfden datum van 1936.

Gedurende het verslagjaar vermeerderde de schuld door de uitgifte van twee leeningen van resp. £ 10 en £ 11 mill. (beide tegen een rente van 3 pCt.), terwijl aan den anderen kant £ 44 mill. oude schuld werd afgelost, zoodat de totale schuld van de Unie in dat jaar met £ 23 mill. werd vermindert of bijna 9 pCt. en de schuld aan het einde van het verslagjaar £ 251 mill. bedroeg.

Het kan van belang zijn den loop van de schuld van de Unie sedert haar oprichting na te gaan. In 1910 bedroeg zij £ 116 mill. Daarna steeg zij geleidelijk tot £ 272 mill. in begin 1933. Van dat tijdstip af bleef zij tot het begin van 1935 vrijwel stabiel, om daarna te dalen tot £ 251 mill. op 31 Maart 1936, terwijl er in 1936 een verdere vermindering plaats had.

Het afgelopen jaar was niet alleen belangrijk, omdat sedert de oprichting van de Unie voor de eerste keer een netto vermindering van de staats-schuld kon worden verkregen, doch ook vanwege de verhouding tusschen binnen- en buitenlandsche schuld. Voor de eerste keer in de geschiedenis van Zuid-Afrika is de buitenlandsche schuld geringer dan de binnenlandsche, namelijk resp. £ 123 en £ 128 mill. Wij moeten er bovendien rekening mede houden, dat £ 17 mill. van de buitenlandsche schuld en £ 72.5 mill. van de binnenlandsche schuld in handen was van de Commissie voor Openbare Schuld. Met de terugbetaling van de twee Londensche leeningen, ten bedrage van £ 18.5 mill., gedurende 1936, verminderde de buitenlandsche schuld van de Unie tot bijna £ 104 mill., een bedrag, dat ongeveer £ 2 mill. lager is dan dat, waarop de schuld stond bij den aanvang van de Unie.

Toen de Unie werd opgericht, bedroeg de buitenlandsche schuld niet minder dan £ 106 mill. of 92.1 pCt. van de geheele schuld van £ 116 mill. Sedertdien daalde het percentage van de buitenlandsche schuld geregeld. Op 31 Maart 1935 stond het op 57.16. Gedurende 1935 had een snelle vermindering plaats en op 31 Maart 1936 bedroeg de buitenlandsche schuld 48.85 pCt. van het totaal en de binnenlandsche 51.15 pCt.

De gemiddelde schuldenlast voor het verslagjaar bedroeg £ 11.250.000, terwijl daartegenover een be-

drag van ruim £ 8.5 mill. werd ontvangen als rente uit spoorwegen en havens, leeningen, kasvoorschotten en de posterijen. In dit verband mag worden vermeld, dat tengevolge van de conversie van leeningen en andere transacties met betrekking tot de openbare schuld gedurende de jaren 1933/36 de jaarlijksche schuldenlasten met ruim £ 1.3 mill. werden vermindert, terwijl 1936 een verdere besparing van rentelasten voor de schatkist met ongeveer £ 200.000 per jaar tengevolge had door dergelijke operaties. Het gemiddelde nominale rentepercentage, dat op de schulden werd betaald, vertoonde een geringe stijging in vergelijking met het voorafgaande jaar. Men moet evenwel tot 1921 teruggaan om weer een zoo lage rente te ontmoeten. Dit feit is niet verrassend, indien wij bedenken, dat de 3 pCt. leening van de Unie thans boven pari noteert.

Wat beteekent een schuld van £ 251 mill. feitelijk per hoofd van de bevolking? Deze vraag wordt ook in het verslag van de Commissie voor Openbare Schuld beantwoord. Indien deze som verdeeld wordt over het aantal Europeanen in de Unie, dan krijgt men een schuld van bijna £ 127 per hoofd, hetgeen in vergelijking met het voorafgaande jaar gunstig is, toen dit £ 141 was. Voor de geheele bevolking bedraagt de gemiddelde schuld £ 65 per hoofd tegen £ 76 het jaar tevoren. De gemiddelde jaarlijksche schuldenlast (de ontvangen interest niet afgetrokken) bedroeg £ 5.145 per Europeeschen inwoner (voorafgaande jaar £ 5.196) en £ 2.185 voor de geheele bevolking, terwijl het cijfer voor het voorafgaande jaar £ 3.45 bedraagt.

Rede van den Voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor 's-Gravenhage.

In zijn nieuwjaarsrede heeft de heer A. G. Verbeek, Voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor 's-Gravenhage, uitvoerig stilgestaan bij de resultaten over 1936 van de verschillende bedrijfsgroepen en sterk den nadruk gelegd op de uitwerking van het loslaten van het goud, welke zich eerst in 1937 zal doen gelden.

Na verscheidene malen de jaarbalans met bedrukt gemoed te hebben afgesloten, is het dubbel aangenaam, ditmaal het nieuwe jaar met gerechtsvaardigde hoop in het hart tegemoet te mogen treden.

Terwijl in meerdere Staten de barometer van het bedrijfsleven reeds langeren tijd vooruit liep, bleef voor Nederland de zon achter de wolken verborgen; slechts enkele bedrijven vermochten een straaltje van haar weldoende warmte op te vangen.

Ofschoon de aanpassing aan het internationale prijsniveau, eensdeels door verlaging onzer productiekosten en anderdeels door prijsstijging der buitenlandsche producten, vrij ver gevorderd was, bleef er een drempel bestaan, waarover wij niet heen schenen te kunnen stappen.

De veerkracht hiertoe verkregen wij tamelijk onverwacht in de laatste dagen van September.

Op 27 September nl. verbood De Nederlandsche Bank, nadat onze partners in het goudblok, Frankrijk en Zwitserland, het goud hadden losgelaten, den uitvoer van goud.

Tegen veler voorspelling in, nam de bevolking van Nederland dit zoo hoogst belangrijk gebeuren buitengewoon kalm op; van onrust was in het geheel geen sprake; met recht kon ik in onze vergadering van 29 September 1936 constateeren, dat het er op leek, dat men een beklemming had afgeschud.

Tot hamsteren tegen de oude prijzen kwam het niet in belangrijke mate; het had trouwens geen doel. De wet tegen de prijsopdriving heeft heilzaam gewerkt; hiertoe heeft zeker nog bijgedragen de m.i. te scherpe uitleg, welke de Regeering eenige malen achtereen daarvan gaf.

Deze wet blijkt slechts zelden overtreden te zijn; in geheel ons land is het tot niet meer dan enkele tientallen vervolgingen gekomen en deze delicten waren algemeen nog van niet ernstigen aard.

Na de verschillende bedrijven in het kort te hebben gememoreerd staat de heer Verbeek even stil bij de effectenmarkt.

Nadat de eerste vier maanden, zoowel voor de geld- als voor de effectenmarkt, rustig waren verlopen, werd De

Nederlandsche Bank, door aanzienlijke goudafvloeiingen naar het buitenland, genoodzaakt, einde Mei en begin Juni, door discontoverhoogingen, daartegen in verweer te gaan.

Dit optreden bracht wel een ontspanning teweeg, maar de verhoogde rentevoet vormde tevens een beletsel voor nieuwe obligatie-uitgiften en maakte de conversie van bestaande obligatieleeningen in leeningen met lager rentetype onmogelijk.

De onwillige stemming op de onroerende goederenmarkt oefende bovendien een deprimeerenden invloed uit op de koersen der pandbrieven.

De noteeringen van versohillende aandelen, speciaal van Amerikaansche ondernemingen en van bedrijven, welke profiteerden van de prijsstijging op de wereldmarkt voor grondstoffen, zooals rubber, tin en vezels, vertoonden evenwel reeds in dit tijdvak een vastere tendens.

Het loslaten van den gouden standaard, waartoe onze Regeering, nadat Frankrijk en Zwitserland hierin waren voorgegaan, zich, op 27 September 1936, genoodzaakt zag, deed de gereserveerdheid omslaan in een groot optimisme.

Door de depreciatie voorzag men groote avinstmogelijkheden voor de Nederlandsche en Indische industrieën, zoo wel als voor de in het buitenland werkzame maatschappijen.

Voor al den aandelen in de laatstgenoemde bedrijven viel een bijzondere belangstelling ten deel.

Nu de vrees voor devaluatie, welke velen weerhouden had van belegging in obligaties en pandbrieven, geweken was, profiteerden ook deze waarden van de herademing.

Nadat de bedrijfsresultaten over 1936 meerendeels als onbevredigend zijn geresumeerd, zijn o.m. de volgende passages aan de algemeene verwachtingen gewijd:

Algemeen verhoopt men, dat onze gewijzigde muntwaarde een sterke opleving tengevolge zal hebben; de scheepsbouw en de textielindustrie profiteren reeds van de verbeterde concurrentie-mogelijkheid op de wereldmarkt.

Ofschoon het aantal werklozen, sedert 1 October, nog is toegenomen, kan men redelijkerwijze verwachten, dat ook Nederland zijn deel zal krijgen in de opleving, die overal ter wereld aan den dag treedt.

Dat hiertoe niet veel tijd nodig is, bewijzen onze groote havensteden, die, binnen een jaar tijds, hun talrijke opgelegde schepen weer in de vaart zagen brengen.

Daar de internationale toestanden grooten invloed op het bedrijfsleven van ieder land afzonderlijk uitoefenen, vormt de onrust, die allerwege heerscht, een beletsel tot herstel.

De internationale monetaire overeenkomst, in September gesloten tusschen de Vereenigde Staten, Engeland en Frankrijk, beoogt het grootst mogelijke evenwicht in het wereldruilverkeer en het, door financieele operaties, voorkomen van storingen daarin.

Tot dit doel werden in de samenwerkende landen Egalisatiefondsen beschikbaar gesteld, waarmede de wisselkoersen worden gecontroleerd. Voorts streeft men naar wegneming der handelsbelemmeringen door successievelijke opheffing van het huidig systeem van contingentteering. In de overeenkomst wordt de wensch geuit, dat de andere Staten daartoe zullen bijtreden.

Nederland, België en Zwitserland zijn reeds toegetreden tot deze overeenkomst, waarvan men verhoopt, dat zij eerlang zal leiden tot herstel van de economische wereldorde.

Engeland en vooral Amerika zijn het verst voortgeschreden naar het herstel. In de Vereenigde Staten kan men bij vele industrieën spreken van een hoog-conjunctuur.

Het zijn vooral de z.g. oorlogsindustrieën, die hiervan profiteren; de productie van koper en tin is zeer toegenomen.

De internationaal overeengekomen restrictieregelingen voor diverse cultuurproducten en grondstoffen hebben nuttig gewerkt. De overmatige oude voorraden zijn meerendeels opgebruikt, terwijl de productie steeds rekening hield met de behoefte. Twee goede resultaten zijn hiervan het gevolg. De markt wordt niet overvoerd en men kan weer loonende prijzen bedingen. Om aan de toenemende vraag te kunnen voldoen, zijn tal van restrictie-percentages in den laatsten tijd aanzienlijk verminderd.

Ten aanzien van 1937 spreekt de heer Verbeek positief gunstige verwachtingen uit.

Voor verscheidene bedrijven kan dit m.i. zonder voorbehoud geschieden; ik noemde reeds de textielindustrie, den scheepsbouw en de scheepvaart.

In het gevolg van deze bedrijven zullen vele ondernemingen mede profiteren en, aangezien in het economisch bestel het geld steeds verder rolt, mag men een algemeene opleving tegemoet zien.

Wil deze echter een nuttig effect hebben, dan is het noodig, dat de vaste lasten, met name de belastingen en de tarieven der openbare bedrijven, belangrijk worden verlaagd.

Rede van den Voorzitter der Kamer van Koophandel en Fabrieken voor het gebied Utrecht.

Aan de Nieuwjaarsrede van den heer Dr. F. H. Fentener van Vlissingen, algemeen voorzitter der Kamer van Koophandel en Fabrieken voor het gebied Utrecht, ontleenen wij het volgende:

Algemeene economische toestand.

Het jaar 1936 heeft ons veel gebracht op economisch gebied, dat onze aandacht waard is. De lichtpunten, die hier en daar in 1935 zichtbaar werden, hebben zich onmiskenbaar geaccentueerd en indien wij de wereldhuishouding in haar geheel bekijken, kunnen wij niet anders dan met voldoening constateeren, dat de lijn der conjunctuurindices, die zich zoo ontstellend lang als maar in dalende richting voortbewoog, in 1936 een onmiskenbare en belangrijke ombuiging in opwaartsche richting is gaan vertoonen.

Wij laten nog volgen de conclusies ten aanzien van den algemeenen economischen toestand.

Resumeerende kunnen wij dus zeggen, dat de eerste drie kwartalen van 1936 aan verschillende landen een aanmerkelijke verbetering van den economischen toestand bracht, die o.m. in de Vereenigde Staten, Groot-Britannië, Duitschland, de Scandinavische landen, en Argentinië sterk tot uiting kwam. Daartegenover bleef in dat tijdperk de toestand stationnair of weinig vooruitgaand in andere landen, zooals die van het goudblok.

Ofschoon voor het laatste kwartaal de conjunctuurindices nog niet volledig beschikbaar zijn, kan toch reeds geconstateerd worden, dat de verbetering van de conjunctuur in de drie laatste maanden van het jaar niet alleen aanhield, maar zich zelfs nog duidelijker afteekende. Zoo is de verbetering van de positie van de voornaamste grondstoffen, zoewel wat de prijzen als de zichtbare voorraden betreft, in dit tijdperk zeer opmerkelijk. Ook in vele andere opzichten zag men juist in dit kwartaal, dat de vraag zich heel wat beter aanpaste bij het aanbod dan voorheen en daarmede gepaard gaande een aanzienlijke expansie van het bedrijfsleven, die zeker aanleiding tot meer optimistische verwachtingen omtrent de toekomst geeft.

Deze optimistische verwachtingen zullen echter slechts kunnen worden verwezenlijkt, indien en voor zoover de voor onze wereldhuishouding belangrijkste landen erin slagen het inflationistische gevaar, dat zich hier en daar begint af te teekenen, te keeren, orde weten te stellen op hun financieele en monetaire positie en het evenwicht weten te handhaven tusschen invoer en aanvaarde diensten aan den eenen en uitvoer en bewezen diensten aan den anderen kant.

De aanpassing.

In het kort staat Dr. Fentener van Vlissingen stil bij het aanpassingsproces.

Het aanpassingsproces, het is maar al te duidelijk be-
wezen, stuit in onzen tijd allerwege op een hardnekkig
verzet en hetgeen economisch wenschelijk is, blijkt politiek
maar al te dikwijls onuitvoerbaar of vereischt om ver-
wezenlijkt te worden langen tijd. Het heeft dan ook niet
aan economen ontbroken, die waarschuwdten tegen het te
lang vasthouden aan de aanpassingspolitiek. Tenslotte
moet het herstel komen van een expansie — niet van een
contractie van het bedrijfsleven, betoogden zij. Op zichzelf
genomen is dit ongetwijfeld juist, maar om een blijvend
goed resultaat te kunnen opleveren, moet de expansie op
een soliede basis berusten. Zoo lang deze ontbreekt, zoo
lang tusschen de verschillende geleidingen van het bedrijfs-
leven het natuurlijke evenwicht nog niet is teruggevonden,
kan een kunstmatige stimulatie van het bedrijfsleven
zeer gevaarlijk zijn. Deze gevaren komen bijv. naar voren
daar, waar door expansionistische maatregelen van de
overheid een sterk vermeerderde afzet op de binnenland-
sche markt wordt bereikt met de daaraan onvermijdelijk
verbonden stijging van prijzen en loonen, zonder dat tegel-
ijktijd ook de mogelijkheid van een verhoogden uitvoer
tot prijzen, die boven de zelfkosten liggen, is gegeven.
Het moment kan dan niet uitblijven, waarop het moeizaam
opgebouwde kaartenhuis in elkaar moet vallen, omdat de
grondstoffen, waaraan tengevolge van den verhoogden af-

zet in het binnenland een stijgende behoefte ontstond, niet meer door uitvoer betaald kunnen worden. Landen met een „Devisen-Bewirtschaftung“ zullen in dat geval gedwongen zijn hun productie tegevolge van een tekort aan grondstoffen te beperken en aldus het moeizaam veroverde terrein weer prijs te geven; landen met een vrij deviezenverkeer zullen opnieuw voor de vraag gesteld worden, hoe zij hun productiekosten aan het niveau der prijzen op de wereldmarkt zullen aanpassen, of door deflatie, of nogmaals door correctie van hun munteenheid.

Devaluatie van munteenheden is dikwijls en niet ten onrechte het economische kamferspuitje genoemd. Het effect van een dergelijk spuitje is in de meeste gevallen een opleving, die den patiënt inderdaad over een moeilijke crisis kan heen helpen. Maar de opluchting, die hij althans tijdelijk ondervindt, bergt het gevaar in zich, dat het aanpassingsproces, waartoe hij gedwongen werd, wordt stopgezet of dat althans de noodzakelijkheid zich aan te passen op den achtergrond geraakt. Was dit aanpassingsproces nog niet ver genoeg gevorderd, dan zal hij, als het spuitje eenmaal is uitgewerkt, zich opnieuw voor dezelfde moeilijkheden geplaatst zien en de mogelijkheid is daarbij groot, dat anderen, die aan werkelijke economische geneesmiddelen de voorkeur gaven, inmiddels een voorsprong op hem hebben behaald, die niet gemakkelijk in te halen is. Behalve de vraag, of het inderdaad wenschelijk of noodzakelijk was, dat in een bepaald geval het spuitje werd toegediend, zal men dus hebben uit te maken of het tijdstip, waarop dit geschiedde, juist gekozen was.

Het lijkt mij ondoenlijk thans reeds uit te maken, welke van de vele devaluaties, die wij in de laatste jaren maakten, of wel te vroeg, of wel te laat, of wel geheel te onpas plaats vonden. Dit zal eerst in een laatste stadium kunnen geschieden. Thans reeds te beweren, dat de landen van het goudblok in deze veel te laat zijn gekomen en dat ook Nederland door veel te lang vast te houden aan het goud ten nadeele van zijn volkshuishouding zware offers heeft moeten brengen zonder daarmede zijn economische positie te hebben verbeterd, acht ik dan ook geheel onverantwoord.

De devaluatie van de munteenheden van het goudblok ligt nog tekort achter ons om ons een juist beeld te kunnen vormen van den invloed, welke hun bedrijfsleven daarvan ondervond.

Nederland.

Het conjunctuurbeeld van Nederland gedurende de eerste drie kwartalen van 1936 wijst dus op bepaalde plaatsen een duidelijk waarneembare verbetering aan. Hoewel deze verbetering volstrekt niet algemeen is en aanmerkelijk terug blijft bij die, welke andere landen in dit opzicht te zien geven, mag zij toch niet te gering worden aangeslagen, daar de prijsdispariteit, welke tusschen Nederland en andere op economisch gebied belangrijke landen bestond, in deze periode geleidelijk verminderde. Onze groothandelsprijzen stegen, zooals reeds vermeld, slechts weinig, terwijl de wereldmarktprijzen belangrijk omhoog gingen.

Daarbij begonnen zich in deze periode de resultaten van het moeizame aanpassingsproces, dat Nederland vooral vanaf het jaar 1933 doormaakte, hoe langer hoe meer af te teekenen. Hierdoor konden de zelfkosten der producenten in vele gevallen ondanks de zoo merkbare stijging van de prijzen op de wereldmarkt dalen, hetgeen ertoe bijdroeg Nederlands concurrentievermogen op de wereldmarkt te verhoogen.

Dit aanpassingsproces beteekent zoowel verlaging van loonen en salarissen als ook rationalisatie van het bedrijf. Deze rationalisatie vereischt niet alleen verhooring van de productie per arbeider doch ook een vermindering der algemeene onkosten door meer efficiënt beheer. Het eerste deel dezer rationalisatie moet in tijden van sterke aanpassing het cijfer der werkloosheid ongunstig beïnvloeden en indien wij dus mogen constateeren, dat in de eerste drie kwartalen van 1936 de werkloosheid allengs vrijwel stationnair werd, dan beteekent zulks, dat wij gedurende die periode niet alleen plaatsing vonden voor het aantal arbeiders, dat door den aanwas der bevolking, maar ook voor dat, dat tegevolge van de rationaliseering beschikbaar kwam.

Wat het tweede gedeelte der rationalisatie betreft, zou geloof ik, dat allen, die hieromtrent tot oordeelen bevoegd zijn, het met mij eens zullen zijn, indien ik meen te mogen vaststellen; dat de vermindering onzer zelfkosten, welke in het jaar 1935, maar ook vooral in de eerste negen maanden van 1936 plaats vond, voor een belangrijk gedeelte niet aan den factor verminderde loonen en salaris-

sen, maar wel aan dien van zuiniger en meer efficiënt beheer is toe te schrijven.

Het is goed op deze punten nog eens de aandacht te vestigen, omdat men m.i. veelal geneigd was te onderschatten, hetgeen in Nederland en vooral ook in onze Overzeesche Bezittingen in het aanpassingsproces door het particuliere bedrijfsleven, althans in het z.g. onbeschutte bedrijf, bereikt werd.

Dit wil natuurlijk geenszins zeggen, dat wij vóór de devaluatie van den Gulden ons reeds voldoende hadden aangepast. Ofschoon het onbeschutte bedrijf in dit opzicht reeds belangrijke vorderingen had gemaakt, bleek het toch in menig opzicht nog overheidssteun te behoeven om den concurrentiestrijd te kunnen volhouden, terwijl het overheidsbedrijf en het beschutte bedrijf, het is reeds herhaaldelijk en op overtuigende wijze aangetoond, wat aanpassen betreft ver bij het onbeschutte bedrijf ten achter bleven. De zeer hooge steun aan de agrarische producenten verleend, bewees wel, dat ook bij deze bedrijfstakken het aanpassingsproces verre van voltooid was. Dat al deze steun prijsverhoogend werkt en dus het verloop van het aanpassingsproces vertraagt, is zonder meer duidelijk en dat dit vertraagde tempo bij menigeen den moed deed zinken en het geduld verloren deed gaan, is begrijpelijk. De bewering, die nog al eens gehoord werd, dat dit aanpassingsproces in 1936 op een dood punt zou zijn gekomen, wordt echter geenszins door de beschikbare gegevens gestaafd.

Na een bespreking van de gebeurtenissen na 26 September en de maatregelen tegen prijsopdrijving staat Dr. Fentener van Vlissingen stil bij de noodzakelijkheid van verdere aanpassing en opheffing van de beschermingen.

Maar zelfs indien men aanneemt, dat de gunstige invloed van onze muntdepreciatie voor het verminderen van de verschillende dispariteiten in het prijsniveau tusschen Nederland en andere landen niet weer spoedig zal verdwijnen, moet men zich afvragen of het nuttige effect daarvan voorloopig althans voldoende zou zijn om het concurrentievermogen van ons land weer op een bevredigend peil te brengen.

In de Ned. Conjunctuur van November 1936 poogt het Centraal Bureau voor de Statistiek een antwoord op deze vraag te vinden. Het komt daarbij tot de slotsom, dat zulks niet het geval is, daar men „mag aannemen, dat ook bij het huidige depreciatiepercentage van den Gulden (circa 20 pCt.) de loonkosten per eenheid product nog altijd eenige dispariteit ten ongunste van Nederland blijven vertoonen“ en dat er ook „ten aanzien van de kosten van levensonderhoud bij een depreciatiepercentage van 20 pCt. nog een dispariteit ten ongunste van Nederland is.“

Dit zou dus beteekenen, dat de periode, waarin voor Nederland een aanpassing aan een lager prijsniveau geboden is, op 26 September nog geenszins is afgesloten.

In zijn zeer lezenswaardige en goed gedocumenteerde brochure „Verder aanpassen ook na de depreciatie van den Gulden“ komt de heer M. Rooy, oud-administrateur ter Secretarie te Rotterdam, tot een soortgelijke conclusie.

De inhoud van deze beide publicaties wijst er wel op, dat Nederland voorloopig nog zal moeten voortgaan met de aanpassing van zijn prijsniveaux aan die van andere in dat opzicht nog gunstiger gesitueerde landen.

De gegevens, welke omtrent het laatste kwartaal van 1936 beschikbaar zijn, kunnen nog slechts zeer onvoldoende het conjunctuurverloop van Nederland na de waardevermindering van den Gulden weergeven. Belangrijke conclusies vallen daaruit dan ook nog niet te trekken.

Wel krijgt men bij een oppervlakkige beschouwing den indruk, dat in vele opzichten de geleidelijke verbetering van den toestand van ons bedrijfsleven een veel sneller tempo heeft aangenomen. In verschillende bedrijfstakken is een belangrijke opleving onmiskenbaar, waartoe de vergrootte afzetmogelijkheid bij aanmerkelijk verbeterde prijzen van verschillende onzer koloniale producten sterk heeft bijgedragen. Het vertrouwen in een betere toekomst komt niet alleen tot uiting in de verhooring van de koersen der aandeelen van Nederlandsche ondernemingen, die ver uitgaat boven de verhooring, die het natuurlijk gevolg is van onze muntdepreciatie, doch ook in een verhoogde ondernemingslust op verschillend gebied.

Alles duidt er op, dat het meerendeel der onbeschutte bedrijven, nadat zij den lijdensweg van rationaliseering en saneering hebben afgelegd, thans in staat zijn met meer succes dan voorheen concurrentiestrijd met hun mededingers in het buitenland te voeren en waar, zooals ik reeds opmerkte, in de laatste zes maanden een stijgende kooplust en koopkracht op de wereldmarkt valt waar te ne-

men, schijnt er voor hen inderdaad geen beletsel met frisschen moed voorwaarts te gaan.

In dit opzicht openen zich naar mijn overtuiging voor het Nederlandsche bedrijfsleven inderdaad nieuwe perspectieven, maar indien ons land met succes zijn rechtmatig aandeel in de verbetering van de wereldmarkt zal kunnen opeischen, zullen wij onze uiterste krachten moeten inspannen om dat gedeelte van ons bedrijfsleven, dat op verkoop van goederen of diensten aan het buitenland is aangewezen, de beste kans te geven. Hiertoe zal het in de eerste plaats noodig zijn, dat wij het bevrijden van de kluisters, die wij zelf hem hebben aangelegd.

Niet slechts de hooge overheidsuitgaven, maar ook de kunstmatige bescherming in welken vorm ook aan noodlijdende bedrijfstakken verleend, moeten uiteindelijk ten laste komen van het bedrijfsleven, dat voor zoover het voor het buitenland moet werken, in den regel hierbij geen verhaal heeft op zijn afnemers. Willen wij dus in een tijd, dat n'en déplaise de vele handelsbelemmeringen weer aan het buitenland verkocht kan worden, onze kans benutten, dan zal beperking van de overheidsuitgaven, maar vooral ook beperking van overheidssteun en bescherming dringend geboden zijn.

De Regeering heeft door de landbouwcrisismaatregelen na de depreciatie eenigszins te wijzigen en door opheffing van enkele contingenten reeds eenige, zij het voorloopig bescheiden, stappen in deze richting gedaan, maar het blijkt ook hier weer, dat het heel wat gemakkelijker is steun te verlenen dan hem op te heffen.

Het lijkt mij in het belang van ons bedrijfsleven en in dat van onze volkswelvaart noodig, dat wij ten spoedigste eens ernstig onderzoeken, welke steun en welke bescherming nog onmisbaar is, d.w.z. welke bedrijven ten gronde zouden gaan of althans hun productie belangrijk zouden moeten inkrimpen, indien de tegenwoordige steunmaatregelen werden ingetrokken. Ik ben er van overtuigd, dat er dan heel wat overheidsmaatregelen, ten bate van ons productie-apparaat genomen, zouden kunnen verdwijnen. Zoo zal men toch bijv. moeilijk kunnen volhouden, dat geen der bestaande contingenteringen zou kunnen worden opgeheven zonder den een of anderen bedrijfstak in groote moeilijkheden te brengen.

Ik ben er mij terdege van bewust, dat men de kunstmatige bescherming, waarop het bedrijfsleven zich heeft ingesteld, ook zelfs bij veranderde omstandigheden meestal niet mir nichts Dir nichts kan opheffen. Maar het dient ook het welbegrepen belang van den gesteunde, indien deze steun zich tot het uiterst noodzakelijke beperkt en zoodra zulks maar eenigszins mogelijk is, wordt vermindert of opgeheven. Slechts de harde noodzakelijkheid dwingt den producent in tijden van overgang zijn productie in de economisch meest juiste richting te ontwikkelen; steun is een aanmoediging om liever de lijn van den geringsten weerstand te kiezen en verhindert daardoor den efficiënter opbouw der volkshuishouding.

Dat ordening in dit opzicht de harde noodzakelijkheid zou kunnen vervangen, moet nog worden bewezen. Wat wij er tot dusverre van te zien kregen, schijnt, op het eerste gezicht althans, meer een prijsverhoogende en verstarrende dan een rationaliseerende werking te zullen hebben.

Braziliaansche koffieoogsten.

De opbrengst per oogstjaar (1 Juli tot 30 Juni) in balen van 60 kg was volgens de firma Leonard Jacobson & Zonen te Rotterdam:

Jaren	Rio	Santos	Overig Brazilië	Totaal
1925/1926	3.955.000	10.129.000	1.377.000	15.461.000
1926/1927	3.599.000	9.986.000	1.711.000	15.296.000
1927/1928	4.997.000	18.681.000	2.144.000	25.822.000
1928/1929	1.951.000	5.987.000	1.723.000	9.661.000
1929/1930	4.498.000	22.070.000	2.785.000	29.353.000
1930/1931	3.910.000	10.555.000	2.679.000	17.144.000
1931/1932	5.500.000	18.708.000	1.928.000	26.136.000
1932/1933	4.551.000	9.292.000	2.380.000	16.223.000
1933/1934	ca.1.200.000	ca.20.500.000	ca.8.200.000	ca.29.900.000
1934/1935	„ 2.800.000	„ 13.300.000	„ 2.100.000	„ 18.200.000
1935/1936	„ 3.300.000	„ 14.000.000	„ 2.300.000	„ 19.600.000
1936/1937 ¹⁾	„ 1.000.000	„ 13.300.000	„ 7.300.000 ²⁾	„ 21.600.000

¹⁾ Raming. ²⁾ Met inbegrip van 4.600.000 bn. Minas Geraes.

INGEZONDEN STUKKEN.

OVER CONTINGENTEERING.

Men schrijft ons van zeer bevoegde zijde:

De artikelen, welke Mr. Lichtenauer in E.-S.B. van 18 en 25 November jl. aan de Derde Nota over de gevoerde contingentereeringspolitiek heeft gewijd, geven blijk van een diepgaande studie van deze niet zoo makkelijk toegankelijke materie en zullen ongetwijfeld in breeden kring de aandacht hebben getrokken.

Juist door deze laatste omstandigheid achten wij het van veel belang ook eens van een, in verschillende opzichten van die van den heer Lichtenauer afwijkende, meening blijk te kunnen geven. De bezwaren, die wij tegen de genoemde artikelen koesteren, spruiten niet zoozeer voort uit een principieel verschil tusschen ons beider zienswijze. De heer Lichtenauer schijnt immers het systeem der contingentereering op zich zelf niet te verwerpen. Hij wijst er op (blz. 855), dat niemand het groote nut van de contingentereering voor de industrie zal kunnen ontkennen, doch dat „dit nut in hoofdzaak gelegen is in de geboden gelegenheid om onder het daardoor geboden dak zo snel mogelijk en met zo weinig mogelijk kleerscheuren tot herwinning van de stabiliteit te geraken...” En verder: „De aldus geschapen toestand kan op zichzelf nooit doel zijn, doch slechts uitgangspunt voor constructief werk”.

Wanneer men zich op deze basis stelt, verwijderd men zich ongetwijfeld niet ver van het regeeringsstandpunt. Ook de Regeering heeft er bij voortdurend en met grooten nadruk op gewezen, dat de contingentereering geen palliatief is tegen alle mogelijke economische kwalen van dezen tijd, dat zij slechts in beperkte mate en alleen tijdelijk kan worden toegepast en dat zij bestemd is tot overbrugging van de huidige moeilijkheden. Neemt men daarbij in aanmerking den sterken drang tot aanpassing, welken de Regeering steeds in het bijzonder op de door contingentereering gesteunde industrieën heeft uitgeoefend en waarvan de betreffende Nota bij herhaling blijk geeft, dan moet men wel concluderen, dat de heer Lichtenauer tenminste één van de door de Regeering met de contingentereering nagestreefde doeleinden voor zijn rekening neemt.

En wat het andere doeleinde betreft, de mogelijkheid tot handelspolitiek gebruik van de contingentereering, wijst de heer Lichtenauer terecht op de vele nadeelen, die daaruit voortvloeien, zoowel voor de industrie als voor den handel, doordat dit systeem de mate van steun vermindert en een groote wisselvalligheid schept. Doch beteekent dit, dat men het systeem zou moeten laten varen? De heer Lichtenauer trekt deze conclusie in elk geval niet. En waarschijnlijk daarom, omdat tegenover deze nadeelen vele voordelen voor de exportindustrie staan en de heer Lichtenauer vermoedelijk de laatste zou zijn, die de belangen van onze exportindustrie zou willen offeren aan het belang van een nog stringentere bescherming van den binnenlandschen afzet. Men dient te bedenken, dat deze geringere bescherming veelal meer schijn dan werkelijkheid is, daar de autonome contingentereeringspercentages juist veelal met het oog op de onderhandelingen opzettelijk laag worden gehouden. Doch ook, indien dit niet het geval is, heeft de Regeering welbewust offers gebracht met het doel, om van de toch reeds zwaar gehavende exportbelangen zooveel mogelijk te redden.

Het lijkt ons onjuist, dit een tegenstrijdigheid te noemen bij de toepassing der Crisisinvoerwet. De zaak ligt eerder zoo, dat de Regeering bij de bescherming van den binnenlandschen afzet om redenen van handelspolitieke noodzakelijkheid, niet zoover is kunnen gaan als zij wellicht zelf gewenscht had.

Waar dus de principieele zijden van de Crisisinvoerwet in het geding zijn, zal Mr. Lichtenauer, indien hij voor de keus wordt geplaatst, waarschijnlijk

lijk de Regeeringspolitiek moeten onderschrijven en zeker geen anderen weg kunnen aangeven om de gestelde doeleinden te bereiken.

Vanuit dit standpunt moet men dan ook de verschillende opmerkingen bezien, welke de Regeering in deze Nota ter verdediging van haar beleid maakt. Het is niet te ontkennen, dat de Crisisinvoerwet eenzijdig niet aan alle verwachtingen heeft kunnen voldoen en anderzijds aan een aantal belangen schade heeft berokkend. De ministerieele beschouwingen streven ons inziens er naar om, gegeven de huidige en gelijktijdige noodzakelijkheid, om zoowel een systeem van invoerregelingen als een do-ut-despolitiek toe te passen, aan te toonen, dat de resultaten der contingententeering naar omstandigheden bevredigend zijn geweest en dat de nadeelen tot een minimum bleven gereduceerd.

In dit licht verliest veel van de door den heer Lichtenauer geoeffende critiek op concrete gegevens in de Nota haar scherpte. Wel vertoonen b.v. de cijfers van de werkgelegenheid in de door contingententeering gesteunde bedrijfstakken in de periode 1932—1935 nog eenige daling, doch zij steken wel zeer gunstig af bij de cijfers van de algemeene werkloosheid, die in dit tijdvak bijna verdubbeld is. Anderzijds maakt de twijfel aan de resultaten van de contingententeering, die de heer Lichtenauer blijkt te koesteren, het begrijpelijk, waarom het tempo van de opheffingen niet zoo snel kon zijn als deze wel zou wenschen. De beperkte opleving, die veelal kon worden bereikt, mocht niet direct weer in de waagschaal worden gebracht door de industrie opnieuw bloot te stellen aan de verschillende vormen van abnormale concurrentie, waarvan het buitenland nog steeds gebruik maakt. Deed men dit wel, dan zou in vele gevallen wederinstelling van de contingententeering spoedig moeten volgen, hetgeen niet ten goede zou komen aan de ook door den schrijver zoo belangrijk geachte stabiliteit.

De heer Lichtenauer merkt zeer terecht op, dat de in de nota gepubliceerde groothandelsindices van gecontingenteerde en van niet-gecontingenteerde artikelen corresponderen met den algemeenen door het C.B.S. periodiek gepubliceerden groothandelsindex. Dit zal wel daaraan moeten worden toegeschreven, dat de Regeering voor haar doeleinden deze speciale indices heeft laten samenstellen. Door het bijzondere karakter van vele gecontingenteerde artikelen heeft men waarschijnlijk met het gewone bij het C.B.S. beschikbare materiaal niet kunnen volstaan en dit moeten uitbreiden. Het feit, dat het C.B.S. met de uitwerking hiervan belast was, maakt het wel zeker, dat zoowel materiaal als methode statistisch geheel verantwoord is. Ook den Minister treft geen blaam, want hij heeft zich van elke toespeling op het algemeene indexcijfer onthouden.

En wat nu het resultaat dezer vergelijking betreft, kan men inderdaad constateeren, dat de spanning tusschen de beide groepen in 1935 is vergroot. Deze is echter niet toe te schrijven aan de starheid van de prijzen der gecontingenteerde artikelen. Integendeel, deze leggen een zeer regelmatige, voortgezette daling

aan den dag, terwijl de prijzen van niet gecontingenteerde goederen nu eens een grooten sprong naar beneden maken, dan weer eens zeer langzaam dalen. Dat in 1935 de spanning werd vergroot, is toe te schrijven aan den weer zeer grooten sprong, dien de laatstgenoemde groep in dat jaar heeft gemaakt. Een nauwkeurige analyse van beide cijferreeksen toont aan, dat het prijsverloop der gecontingenteerde artikelen een geleidelijke aanpassing heeft ondergaan, welke de betrokken bedrijven voor schokken heeft bewaard, doch niettemin tegemoet is gekomen aan de eischen, die men uit het oogpunt van het algemeen belang zou moeten stellen.

Het lijkt ons uit statistisch oogpunt geheel ontoelaatbaar, dat Mr. Lichtenauer, om het prijsverloop van gecontingenteerde artikelen te demonstreeren, de gemiddelde prijzen van de *ingevoerde* goederen heeft gebruikt en daarvan nog alleen diegene, die een stijging hebben ondergaan. Ofschoon ongetwijfeld de importprijzen eenigen weerslag kunnen onder vinden van de contingententeering, worden zij toch in de eerste plaats bepaald door het prijsverloop op de wereldmarkt, hetwelk toch heel weinig afhankelijk zal zijn van Nederlandsche maatregelen. Om den invloed van de contingententeering aan te toonen moet men teruggrijpen op de cijfers van het binnenlandsche prijsniveau, waarvan de Nota belangrijk materiaal biedt, dat echter over het algemeen een andere tendenz weergeeft dan die van de willekeurige cijfers door Mr. Lichtenauer gekozen.

Ook bij de vergelijking van den post kleding in de kosten van levensonderhoud van verschillende landen, slaat de heer Lichtenauer een weg in, waarop wij hem niet kunnen volgen. De heer Lichtenauer geeft cijfers over prijzen *in goud*, doch trekt daaruit conclusies alsof het indexcijfers in *landsv valuta* betrof. De mooie voorsprong, dien Engeland en Zweden na 1933 in goud gemeten, op ons hebben, is immers niet toe te schrijven aan „verderen voortgang” van de prijsdaling daar te lande, zooals de heer Lichtenauer schijnt te meenen, doch aan de verdere depreciatie hunner landsv valuta. Nederland slaat dus nog niet zoo'n ongunstig figuur. Er blijft weliswaar het feit, dat in Nederland de post kleding in de jaren 1933—1935 stabiel is gebleven, doch men mag niet uit het oog verliezen, dat de kledingsprijzen hier te lande, relatief gezien, al op een dieptepunt waren aangeland tengevolge van een exceptioneel sterke daling, die zich ook in 1932, dus tijdens de contingententeering, heeft voortgezét.

Wij hebben ons in het bovenstaande, om niet te uitvoerig te worden, tot enkele groepen uit de artikelen van den heer Lichtenauer beperkt. Het kan echter voldoende zijn, om duidelijk te maken, dat de voorstelling, welke de Regeering in de Nota heeft gegeven van de resultaten der contingententeeringspolitiek, zeker niet ongemotiveerd rooskleurig is geweest.

Indien men aanneemt, dat de Regeering door de internationale verhoudingen min of meer in een dwangpositie was gebracht en dat de gekozen weg waarschijnlijk het geringste kwaad beteekende — en

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	1-9 Jan. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	1-9 Jan. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	1936	1935
Tarwe	39.701	39.701	27.358	292	292	1.165	39.993	28.523
Rogge	11.715	11.715	7.015	—	—	—	11.715	7.015
Boekweit	350	350	654	—	—	—	350	654
Mais	12.135	12.135	37.693	2.850	2.850	3.529	14.985	41.227
Gerst	13.533	13.533	11.717	1.479	1.479	358	15.012	12.075
Haver	5.298	5.298	484	508	508	—	5.806	484
Lijnzaad	4.359	4.359	5.585	5.502	5.502	1.104	9.861	6.689
Lijnkoek	1.350	1.350	2.090	—	—	—	1.350	2.090
Tarwemeel	1.230	1.230	478	180	180	47	1.410	525
Andere meelsoorten	2.056	2.056	1.068	—	—	330	2.056	1.398

ook de heer Lichtenauer schijnt dat niet te ontken-
nen — dan zal men uit de Nota over de gevoerde
contingenteeringspolitiek kunnen opmaken, dat de
Regeering haar beperkte doeleinden in velerlei op-
zicht heeft kunnen verwezenlijken zonder groote
schade aan bijzondere belangen. Als deze noodmaat-
regelen er werkelijk in geslaagd zijn om een deel van
ons productieapparaat voor ondergang te behoeden
en gelegenheid te geven zich aan de veranderde om-
standigheden aan te passen, dan kan men dezen maat-
regelen een constructieve werking niet ontzeggen, al-
thans zal men moeten toegeven, dat zij de herstel-
mogelijkheden van de toekomst belangrijk hebben
vergroot.

N a s c h r i f t. Op 18 en 25 November 1936 plaatste
ik in dit blad een artikel met betrekking tot de
derde nota over „de gevoerde contingeenteerings-
politiek en hare gevolgen”. Het valt te betreuren, dat
de deskundigen gewoonlijk op zulke artikelen niet
kunnen antwoorden, omdat zij met het oog op hun
functies niet over regeringspublicaties kunnen pole-
miseren. Ten einde hieraan zoveel mogelijk tegemoet
te komen, kwam ik met een insider overeen, dat het
bovenstaande stuk door mijn bemiddeling aan de
redactie van dit blad ter plaatsing zou worden aan-
geboden, onder toezegging mijnerzijds, dat ik mij
van polemieken in een onderschrift zou onthouden.
Beide partijen blijven dus in hun stellingen, terwijl
belangstellenden op grond van de wederzijdse beto-
gen desgewenst zelf kunnen oordelen. De Redactie
was zo welwillend haar medewerking te verlenen aan
deze poging om in onderling overleg de objectiviteit
zoveel mogelijk te dienen.

Terwijl ik mij dus van polemieken onthoud, maak ik,
met medeweten van den schrijver van dit ingezonden
stuk, van deze gelegenheid gebruik om een vergissing
te rectificeren, waarop hij wijst en die een deel van
mijn beschouwingen onduidelijk maakte. Bij het com-
mentariëren van twee staatjes van kosten van levens-
onderhoud (waarvan één uit de nota), verwisselde ik
namelijk op een plaats de daarin beide voorkomende
begrippen „in goud” en „in landsvaluta”, waardoor
het betoog ontwricht en op dit punt zeer aanvecht-
baar werd. Ik resumeer het daarom nog even, zoals
ik het bedoeld heb.

Ik beoogde dan uiteen te zetten, dat de in verge-
lijking tot 1929 lage Nederlandse kledingprijzen uit
1935 niet bewijzen, dat de prijsdaling daarvan zich
ondanks de contingentering op bijzonder sterke wijze
had doorgezet. Reeds in 1933, ongeveer de aanvang
der contingenteringperiode, stond het betrokken in-
dexcijfer blijkens de gegeven cijfers hier even laag
als in Engeland en Zweden (in goud, niet in lands-
valuta, zoals ik mij verschreef). Daarna, dus tijdens
onze contingentering, daalde het indexcijfer voor
kleding hier niet, elders wel, met name ook in Frank-
rijk en Zwitserland. Ik deed daarop, juist met het
oog op de monetaire verhoudingen, volgen hier-
mede niet te willen betogen, dat toen ook in ons land
verdere daling van het indexcijfer had behoren in
te treden. Ik voegde daaraan toe het jammer te vin-
den (en hier citeer ik verder onverkort), dat een
aanpassing, welke was verkregen vóór de contin-
gentering en door haar was geremd, werd gebruikt
om te bewijzen (?), „dat juist voor dat onderdeel van
het budget, hetwelk hier te lande geheel door de
contingenteering wordt bestreken, namelijk kleeding,
zich de prijsdaling ten opzichte van de andere landen
op bijzonder sterke wijze heeft doorgezet” (ik cur-
siveerde).

Ik wil de waarde van deze redenering hier thans
niet verdedigen, want dan zou ik vervallen in wat ik
mij in onderling overleg heb ontzegd, namelijk pole-
mieken jegens mijn correspondent, wien ik slechts nog
mijn erkentelijkheid moge betuigen voor zijn aan-
wijzing, waardoor ik het bedoelde onderdeel van mijn
betoog van een verschrijving heb kunnen zuiveren.

Mr. W. F. LICHTENAUER.

STATISTIEKEN.

BANK DISCOUNTS.

Ned. (Disc. Wissels. 2 3 Dec. '36	Lissabon 4½ 5 Mei '36
Bk. { Bel. Binn. Eff. 2½ 3 Dec. '36	Londen 2 30 Juni '32
{ Vrsch. in R.C. 2½ 3 Dec. '36	Madrid 5 9 Juli '35
Athene 6 4 Jan. '37	N.-York F.R.B. 1½ 1 Feb. '34
Batavia 4 1 Juli '35	Oslo 4 7 Dec. '36
Belgrado 5 1 Febr. '35	Parijs 2 15 Oct. '36
Berlijn 4 22 Sept. '32	Praag 3 1 Jan. '36
Boekarest 4½ 15 Dec. '34	Pretoria 3½ 15 Mei '33
Brussel 2 16 Mei '35	Rome 4½ 18 Mei '36
Boedapest 4 28 Aug. '35	Stockholm .. 2½ 1 Dec. '33
Calcutta 3 28 Nov. '35	Tokio 3.285 7 Apr. '36
Dantzig 4 2 Jan. '37	Weenen 3½ 10 Juli '35
Helsingfors 4 3 Dec. '34	Warschau ... 5 26 Oct. '33
Kopenhagen 4 19 Nov. '36	Zwits. Nat. Bk. 1½ 25 Nov. '36

OPEN MARKT.

	1937		1936/37	1936	1936	1935	1914
	9 Jan.	4/9 Jan.	28 Dec. 2 Jan.	21/24 Dec.	6/11 Jan.	7/12 Jan.	20/24 Juli
Amsterdam Partic. disc. Prolong.	5/8	9/16-11/16	1/2-11/16	1/2-5/8	2 1/2-7/8	1/2	3 1/8-3/16
Londen Daggeld	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/4-1	1 3/4-2
Berlijn Daggeld	17/32-9/16	17/32-9/16	5/8-3/4	3/4-13/16	9/16	3/8-7/16	4 1/4-3/4
Maandgeld	2 1/2-3 1/4	2 1/2-3 1/8	2 1/2-3 1/2	—	2-3	3 5/8-4 1/8	—
Part. disc.	2 1/4-3	2 3/4-3 1/2	2 3/4-3 2	—	3-1 1/2	3 1/4-4	2 1/8-1/2
Part. disc.	3	3	3 2	—	3	3 1/2	—
Warenw...	4-1/2	4 1/2	4-1/2 2	—	4-1/4	4-1/4	—
New York Daggeld 1)	1	1	1	1	3/4	1	1 3/4-2 1/2
Partic. disc.	1/4	1/4-1/2	1/4	1/4	3/16	5/16	—

1) Koers van 8 Jan. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.
2) 28/31 Dec.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
5 Jan. 1937	1.82%	8.98%	73.50	8.54½	30.87	100 9/16
6 „ 1937	1.82%	8.97½	73.50	8.53½	30.77	100 3/8
7 „ 1937	—	—	—	—	—	—
8 „ 1937	1.82%	8.97	73.50	8.53	30.80	100 9/16
9 „ 1937	1.82%	8.97½	73.50	8.53	30.80	100 7/16
11 „ 1937	1.82%	8.96½	73.50	8.52½	30.81	100 9/16
Laagste d.w.1)	1.82%	8.96½	73.42½	8.52½	30.77	100%
Hoogste d.w.1)	1.82%	8.98½	73.62½	8.55	30.90	100%
Muntpariteit	1.469	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland *)	Weenen *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
5 Jan. 1937	42.—	—	6.40	—	—	—
6 „ 1937	41.97	—	6.40	—	—	—
7 „ 1937	—	—	—	—	—	—
8 „ 1937	41.97	—	6.40	—	—	—
9 „ 1937	41.95	—	6.40	—	—	—
11 „ 1937	41.94	—	6.40	—	—	—
Laagste d.w.1)	41.90	34.50	6.35	1.55	—	—
Hoogste d.w.1)	42.02½	34.55	6.45	1.60	9.80	—
Muntpariteit	48.003	35.007	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopenhagen *)	Oslo *)	Helsingfors 1)	Buenos-Aires 1)	Montreal 1)
5 Jan. 1937	46.32½	40.10	45.14	3.97	56	1.82%
6 „ 1937	46.30	40.07½	45.10	3.97	56	1.82%
7 „ 1937	—	—	—	—	—	—
8 „ 1937	46.27½	40.05	45.07½	3.97	55½	1.82%
9 „ 1937	46.25	40.05	45.07½	3.97	55½	1.82 1/8
11 „ 1937	46.22½	40.05	45.07½	3.97	55	1.82%
Laagste d.w.1)	46.20	39.97½	45.02½	3.94	55½	1.82%
Hoogste d.w.1)	46.35	40.15	45.20	3.99	56½	1.83
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95%	2.1878

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave.
In 't late of 2de No. van ieder maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
5 Jan. 1937	4,911 3/32	4,67%	40,23	54,76
6 „ 1937	4,919 1/32	4,67 1/16	40,23 1/2	54,76
7 „ 1937	4,917 3/32	4,67 1/16	40,24	54,76
8 „ 1937	4,919 1/32	4,67%	40,24	54,76
9 „ 1937	4,902 29/32	4,66 15/16	40,24	54,76
11 „ 1937	4,913 1/32	4,67	40,24	54,76
13 Jan. 1937	4,96%	6,62%	40,40	68,24
Muntpariteit..	4,86	3,90%	23,81 1/2	40 1/8

VAN GROOTHANDELSPRIJZEN 1)

Table with columns for ZUIVEL EN EIEREN (Boter, Kaas, Eieren) and METALEN (Koper, Lood, Tin, IJzer, Gieterij-IJzer, Zink, Goud, Zilver). Rows list months from 1925 to 1936 with prices in f and %.

26 Sept. 1932 79 K.G. La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934 Manitoba No. 2; van 5 Febr. 1934 tot 6 Juli 1936 80 kg. La Plata; van 6 Juli 1936 tot 30 Nov. 1936 Manitoba. 74 kg Zuid-Russische; van 23 Mei 1932 tot 2 Oct. 1933 No. 2 Canada. 4) Tot Jan. 1928 Maltling; van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931 American No. 2, van 9 Febr. 1931 tot Van 7 Oct. '35—18 Mei '36 62/63 kg Z.-Russische. 5) 9 Jan. 6) 6 Jan. 7) 8 Jan.

VAN GROOTHANDELSPRIJZEN.

Table with columns for BOUWMATERIALEN (Vuren hout, Steenen), KOLONIALE PRODUCTEN (Cacao, Copra, Koffie, Rubber, Suiker, Thee) and INDEXCIJFER. Rows list months from 1925 to 1936 with prices in f and %.

De tegenwaarde in guldens, van de £ en \$ noteeringen, berekend tegen den wisselkoers van den dag. (Zie E.-S. B. van 7 Oct. 1936, blz. 733).

